

ปีขึ้นครองราชย์ของพระเจ้าชัยวรมันที่ 7:
ความสัมพันธ์กับการตีความภูตลังขยา
ความเชื่อพระเวท และบริบทการเมือง*
(The Date of King Jayavarman VII's
Accession to the Throne:
Its Relationship with the Interpretation
of Bhūtasamkhyā, Veda Beliefs
and Political Contexts)

นิพัทธ์ แยมเดช**

(Nipat Yamdate)

จิรพัฒน์ ประพันธ์วิทยา***

(Chirapat Prapandvidya)

สมบัติ มั่งมีสุขศิริ****

(Sombat Mangmeesuksiri)

Received: July 15, 2020
Revised: December 22, 2020
Accepted: March 8, 2021

บทความวิจัย

วิชาการ

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ เรื่อง “อสังการในบทสวดพระเกียรติในจารึกภาษาสันสกฤตของพระเจ้าชัยวรมันที่ 7”.

** นักศึกษาปริญญาเอก คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร (Ph.D student, Faculty of Archaeology, Silpakorn University).

*** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร (Asst. Prof. Ph.D., Faculty of Archaeology, Silpakorn University).

**** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร (Asst. Prof. Ph.D., Faculty of Archaeology, Silpakorn University).

บทคัดย่อ

บทความนี้ ต้องการชี้ให้เห็นว่าปีขึ้นครองราชย์ของพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ในจารึกกลุ่มอโรคยศาลา และจารึกปราสาทพิมานอากาศ ประกอบด้วยคำศัพท์ ฤตสังขยา คือ พระเวท - ท้องฟ้า - เลขหนึ่ง - พระจันทร์ ปัญหา คือ คำศัพท์ “พระเวท” ไม่น่าจะแทนเลข 3 หากแทนเลข 4 สอดคล้องกับแบบแผนฤตสังขยา และความเชื่อพระเวทในรัชสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ดังจารึกปราสาทโศว่ กล่าวถึง คัมภีร์พระเวททั้ง 4 ซึ่งเป็นคู่มือพราหมณ์ และจารึกปราสาทจรง กล่าวถึงคัมภีร์ประเภทสมฤติ คู่มือเสริมคำอธิบายคัมภีร์พระเวทซึ่งเกิดขึ้นหลังจากที่พระเวทมี 4 เล่มแล้ว ดังนั้น ปีขึ้นครองราชย์ของพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 จึงตรงกับ ม.ศ. 1104 (พระเวท = 4 ท้องฟ้า = 0 เลขหนึ่ง = 1 พระจันทร์ = 1) หรือ ค.ศ. 1182 (พ.ศ. 1725)

ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า คำศัพท์ฤตสังขยา “ดวงตา” ในจารึกปราสาทมังคลารถ ไม่น่าจะแทนเลข 3 คือ แทนพระเนตร 3 ดวงของพระศิวะ ซึ่งหลุยส์ ฟิโนต์ อ้างว่าเป็นตัวเลขแทนพระเวท ในที่นี้ ผู้วิจัยจึงเสนอการตีความ 3 แนวทาง ดังนี้ แนวทางแรก ดวงตาไม่ได้แทนเลข 3 แต่แทนเลข 4 ตามคติความเชื่อของชาวอินเดียโบราณที่มองว่าพราหมณ์มองเห็นพระเวททั้ง 4 ได้ นับนี้ ตาของพราหมณ์จึงมี 4 ตา แนวทางที่สอง การบันทึกปีขึ้นครองราชย์ของพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ในจารึกปราสาทมังคลารถคลาดเคลื่อนจากข้อเท็จจริง แนวทางที่สาม อาจมีระบบการนับตัวเลขหรือสัญลักษณ์ทางศิลปกรรมที่เชื่อมโยงกับดวงตา ซึ่งอาจจะมีการค้นพบในอนาคตก็เป็นได้

มีข้อสังเกตด้วยว่า ม.ศ. 1104 ปรากฏในจารึกหมีเชิน เป็นปีที่เจ้าชายวิทยานันทะเสด็จมายังอาณาจักรกัมพูชา แสดงว่าเจ้าชายจามน่าจะร่วมเฉลิมฉลองพระบรมราชาภิเษกของพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ในครั้งนั้นด้วย

คำสำคัญ: จารึกของพระเจ้าชัยวรมันที่ 7, ฤตสังขยา, พระเวท

ABSTRACT

This article aims to specify the date of King Jayavarman VII's accession to the throne which is still a subject of scholarly debate due to the interpretation of the word 'Veda'. Some scholars argue that the word denotes the number "4", others associate it to the number "3". Upon the investigation of the **Bhūtasamkhyā** system in which numbers are recorded by words, as mentioned in Arogyasala and Pimeanakas inscriptions, alongside Vedas beliefs in the reign of King Jayavarman VII, as depicted in *Prasat Tor and Prasat Chrung* inscriptions (k.288), the authors are of the opinion that the word 'Veda' denotes the number "4"; hence the date of the King's accession to the throne should be in the **śaka** era 1104 (A.D.1182, B.E.1725).

In the case of the word "Netra" which was used to record the date of King Jayavarman VII's accession to the throne in the inscription (k.567) of the **Maṅgalārtha** temple, the authors suggest 3 ways of interpretation: (1) the word does not signify the number '3' or the three eyes of the god **śiva** but the number '4' or the four Vedas and the four eyes of the **Brāhmin** who see Vedas; (2) the date recorded in the inscription is incorrect; and (3) some other numeral systems or artistic symbols related to the word 'Netra' may be found in the future.

Another evidence of King Jayavarman VII's accession to the throne is Mi-Son inscription. It was written that Prince **Vidyānanda** of Champa visited Cambodia in the Saka era 1104. This could be implied that the Prince came to attend the coronation of King Jayavarman VII.

Keywords: Inscriptions of King Jayavarman VII, **Bhūtasamkhyā**, Veda

บทนำ

พระราชประวัติของพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 แห่งอาณาจักรกัมพูชา ช่วงที่พระองค์เสด็จไปอาณาจักรจามปา ช่วงเสด็จกลับมาทูลเกล้าถวายความจงรักภักดีในเมืองพระนคร ช่วงเวลาขึ้นครองราชย์ และช่วงปลายพระชนม์ชีพกระทั่งสวรรคต ดูเหมือนจิ๊กซอว์ร้อยเรียงเหตุการณ์ต่าง ๆ เข้าด้วยกันเป็นภาพขนาดใหญ่ บางภาพคล้ายสมบูรณ์ และบางภาพก็เป็นปริศนา กระนั้นก็ตามพระราชประวัติของพระองค์ทำให้นักวิชาการให้ตรวจสอบข้อมูลเสมอมา ข้อมูลหนึ่งที่น่าสนใจก็คือ ปีขึ้นครองราชย์ของพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ปรากฏหลักฐานในจารึกกลุ่มมอโรคยศาลาและจารึกปราสาทพิฆานอากาศ คำจารึกมีเนื้อความตรงกันตรงที่ว่า “เวทามวโรเกนทุ” ข้อความสั้น ๆ นี้ระบุปีขึ้นครองราชย์ของพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ซึ่งนักวิชาการส่วนใหญ่มีความเห็นแตกต่างกัน 2 กลุ่ม ดังนี้

นักวิชาการกลุ่มที่ 1 มีความเห็นว่าพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ขึ้นครองราชย์ ม.ศ. 1103 หรือ ค.ศ. 1181 ตรงกับ พ.ศ. 1724 จะเห็นได้จากที่ หลุยส์ ฟิโนต์ (Louis Finot) มีบทบาทสำคัญในการระบุช่วงเวลาขึ้นครองราชย์ดังกล่าว ต่อมา ยอร์ช เซแดซ (George Coedès) วางรากฐานข้อมูลปีขึ้นครองราชย์ของพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 อย่างเป็นทางการ ส่งผลต่องานเขียนประวัติศาสตร์กัมพูชาที่ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวาง ดังที่นักวิชาการชั้นนำหลายท่านไม่เห็นแย้งกับข้อมูลชุดนี้ เช่น ลอเรนซ์ พาล์มเมอร์ บริกส์ (Lawrence Palmer Briggs) (Briggs 1951: 209) ดี.จี. ฮอลล์ (D.G.E. Hall) (Hall 1955: 106) และ ไฮรัม วูดเวิร์ด (Hiram Woodward) (Woodward 2007: 5) เป็นต้น รวมทั้งข้อมูลพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ในสังคมไทยส่วนมากยึดปีขึ้นครองราชย์สอดคล้องกับความเห็นของนักวิชาการกลุ่มนี้

นักวิชาการกลุ่มที่ 2 มีความเห็นว่าพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ขึ้นครองราชย์ ม.ศ. 1104 หรือ ค.ศ. 1182 ตรงกับ พ.ศ. 1725 จะเห็นได้จากที่อาเบล แบร์แกญ (Abel Bergaigne) และ โอกุส บาร์ธ (Auguste Barth) บันทึกปีมหาศักราชขึ้นครองราชย์ของพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ซึ่งมีตัวเลขหนึ่งตำแหน่งแตกต่างจากที่นักวิชาการกลุ่มแรกระบุไว้ ระยะเวลาปีขึ้นครองราชย์จึงห่างกัน 1 ปี นักวิชาการที่ยืนยันเวลาขึ้นครองราชย์ในกลุ่มนี้ เช่น เดวิด แชนด์เลอร์ (David Chandler) (Chandler 2008: 65, 70) ไมเคิล วิคเคอรี (Michael Vickery) (Vickery 2006: 4)

โคลด ฌาร์ค (Claude Jacques) (Jacques 2007: 38) และปีเตอร์ ดี.ชาร์ร็อก (Peter D.Sharrock) (Sharrock 2009: 113) เป็นต้น นักวิชาการที่แปลตัวบทจารึกประจำอโรคยศาลา เช่น สัตยะ วรต ศาสตรী (Satya Vrat Shastri) (Shastri 2014: 254) อัญญา จิตสุทธิญาณ และคณะ นำเสนอคำแปลจารึก ระบุปีขึ้นครองราชย์ของพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 สอดคล้องกับความเห็นของนักวิชาการกลุ่มที่ 2 (Chitsuthiyan 2012: 104)

ความเห็นที่ต่างกัน 2 กลุ่ม นำมาสู่คำถามเพื่อหาคำตอบใน 2 ประเด็น คือ (1) ปีขึ้นครองราชย์ของพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ควรถือช่วงเวลาใดเป็นเกณฑ์มาตรฐาน ที่มาของการกำหนดปีมหาศักราชที่ต่างกัน เกิดขึ้นจากหลักฐานสนับสนุนขึ้นใด และการตีความหลักฐานมีความน่าเชื่อถือหรือไม่ อย่างไร ประเด็นปีมหาศักราชนี้ เชื่อมโยงมายังอีกประเด็น คือ (2) ความสัมพันธ์ระหว่างปีขึ้นครองราชย์ของพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 เกี่ยวข้องบริบทรัชสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ใน 2 มิติ คือ บริบทความเชื่อพระเวท และบริบทการเมืองอย่างไร

ความเห็นของนักวิชาการเกี่ยวกับปีขึ้นครองราชย์ของพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 มีจุดแตกต่างกัน 1 จุด คือ คำศัพท์พระเวทแทนเลข 3 และแทนเลข 4 ชุดความคิดแบ่งเป็นสองส่วนนี้ จำเป็นต้องพิจารณาภูมิหลังความคิดของนักวิชาการเพื่อประมวลภาพรวมความคิดที่เป็นจุดเริ่มต้น จุดที่แตกต่าง จุดที่สนับสนุน และความเห็นกลาง ๆ คือ ไม่มีข้อมูลใดผิดและถูก จากนั้นผู้วิจัยจะศึกษาความคิดเรื่องตัวเลขที่สัมพันธ์กับปีมหาศักราชในจารึก เชื่อมโยงประเด็นปีขึ้นครองราชย์ของพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 กับบริบทความเชื่อพระเวทและบริบทการเมือง เพราะฉะนั้น ขอบเขตหัวข้อที่มุ่งศึกษาแบ่งเป็น 5 หัวข้อ ดังนี้

1. ปีขึ้นครองราชย์ของพระเจ้าชัยวรมันที่ 7: ภูมิหลังความคิดของนักวิชาการ
2. “ภูตสังขยา”: คำศัพท์บอกตัวเลขในจารึก
3. จารึกปราสาทมฆคลารถ: หลักฐานคำอธิบายภูตสังขยาในจารึก
4. ความเชื่อพระเวท: ตัวเลขปีมหาศักราช และความเคลื่อนไหวทางศาสนา
5. ความสัมพันธ์ระหว่างปีมหาศักราชกับบริบทที่เกี่ยวข้อง

ดังรายละเอียดต่อไปนี้

ปีขึ้นครองราชย์ของพระเจ้าชัยวรมันที่ 7: ภูมิหลังความคิดของนักวิชาการ

ข้อมูลปีขึ้นครองราชย์ของพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 นักวิชาการบางส่วนนำทางและบุกเบิกแนวคิดไว้แล้ว มีที่ควรกล่าวถึง คือ ใน ค.ศ. 1903 פיโนต์, บาร์แกนญ์ และบาร์ธ เป็นผู้เริ่มต้นให้คำอธิบายปีขึ้นครองราชย์ของพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ซึ่งมีความขัดแย้งกัน פיโนต์ นำเสนอคำอ่านและคำแปลจารึกทรายฟอง เพื่อเผยแพร่ในวารสาร BEFEO เล่ม 3 บทนำเรื่องเผยแพร่ความรู้ที่ว่าพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ขึ้นครองราชย์ใน ม.ศ. 1084 ต่อเนื่องจนถึง ม.ศ. 1112 (ค.ศ. 1162 - 1190) ความคิดนี้เป็นเพียงข้อสันนิษฐาน เพราะคำจารึกบทที่ 4 ข้อความว่า “เวทามวไรเกนทุกริราปตราชยะ” פיโนต์ แปลความไว้ว่า “พระองค์ได้รับราชสมบัติจากมหาสมุทรหนึ่งเดียว ท้องฟ้าและพระเวท” ในเชิงอรรถอธิบายรายละเอียดเพิ่มเติมว่ามีคำจารึกที่ซ่อนเร้นความหมายบางประการ ดังที่ว่า “อมพเรนุ” ซึ่งเป็นชื่อปุโรหิตหรือไม่ (Finot 1903: 29)

วารสาร BEFEO เล่มเดียวกันนี้ บาร์ธ อธิบายเนื้อหาจารึกทรายฟอง บทที่ 4 โดยกล่าวว่าพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ทรงได้รับราชสมบัติในปมहाศกราช ประกอบด้วยพระเวท (เวท) ท้องฟ้า (อมวร) เลขหนึ่ง (เอก) และพระจันทร์ (อินุ) นั่นก็คือ ม.ศ. 1104 บาร์ธ กล่าวว่าตัวเลขเกี่ยวกับปมहाศกราชของพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 บาร์แกนญ์ได้นำเสนอไว้ตั้งแต่ ค.ศ. 1884 แล้ว (Barth 1903: 462)

ใน ค.ศ. 1925 פיโนต์ ตรวจสอบคำอ่าน และนำเสนอคำแปลจารึกปราสาทพิมานอากาศ โดยพิจารณาคำจารึกว่า “เวทามวไรเกนทุกริ” (Finot 1925: 376) คำจารึกบทที่ 5 บรรทัดที่ 9 บันทึกปีที่พระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ขึ้นครองราชย์ (อาปตราชโย) ประกอบด้วย พระจันทร์ (อินุ) แทนเลข 1 หนึ่ง (เอก) แทนเลข 1 ท้องฟ้า (อมวร) แทนเลข 0 และพระเวท (เวท) แทนเลข 3 ดังนั้น ปมहाศกราชจึงแทนตัวเลขเป็น 1103 ที่สำคัญคือ פיโนต์ ได้แสดงความเห็นไว้ในเชิงอรรถว่า “ปมहाศกราชดังกล่าวไม่น่าจะใช้ 1104 อย่างที่เคยเชื่อกัน” แสดงว่า פיโนต์พยายามหักล้างความเชื่อที่ว่าเลข 4 ซึ่งประกอบปมहाศกราชนี้ ผิดพลาดเพราะแท้จริงแล้วต้องเป็นเลข 3 โดยอ้างจารึกปราสาทมังกลารถ คำประพันธ์บทที่ 4 ซึ่งระบุคำศัพท์ “เนตร” แทนดวงตา คือ จำนวนเลข 3 ซึ่งเป็นพระเนตร 3 ดวงของพระศิวะ (Finot 1925: 386) คำอธิบาย

ดังกล่าวได้ตอบข้อสงสัยที่ฟิโนต์ เคยตั้งประเด็นไว้ก่อนหน้านี้ใน ค.ศ. 1903 ซึ่งยังไม่อาจหาข้อสรุปได้ว่า “อมพเรนทุ” เป็นชื่อบุคคลหรือไม่

ความคิดของฟิโนต์เชื่อมโยงยังการเขียนประวัติศาสตร์นิพนธ์ของพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 โดยเซแดซซึ่งได้ยกย่องฟิโนต์ในฐานะนักวิชาการที่เปิดเผยพระราชประวัติของพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ที่มีดมนให้เป็นที่รับรู้ (Coedès 1963: 82) ความคิดเรื่องปีขึ้นครองราชย์ดังกล่าว เซแดซเห็นสอดคล้องกัน ดังที่ระบุคำศัพท์ พระเวทแทนเลข 3 จะเห็นได้ในจารึกปราสาทพระขรรค์ เนื้อหาบทที่ 34 กล่าวถึงพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ได้ทรงทำพิธีเบิกพระเนตรรูปพระโพธิสัตว์ชัยวรมะศวร ซึ่งเป็นรูปเคารพที่พระเจ้าชัยวรมันที่ 7 โปรดให้สร้างแทนพระราชบิดา ข้อความบรรทัดที่ 68 กำหนดช่วงเวลาประกอบพิธีว่า “เวเทนทุจนทรูโปรู” ข้อความนี้เซแดซกำหนดปีมหาศักราช คือ รูปพระจันทร์ พระจันทร์ พระเวท คือปี 1113 เท่ากับ ค.ศ. 1191 (Coedès 1941: 288) ส่วนเอกสารจารึกปราสาทพิมานอากาศ ฉบับตรวจสอบชำระและอ่านแปลของเซแดซ เนื้อความจารึกตอนหนึ่งในบทที่ 4 ได้แปลความว่าพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 เป็นพระราชานใน (1) ดวงจันทร์ - หนึ่ง (หมายถึงดวงจันทร์ และเลข $1 = 1$) ท้องฟ้า (= 0) - (3) พระเวท ซึ่งตรงกับ 1103 เท่ากับ ค.ศ. 1181 (Coedès 1942: 173)

เซแดซเรียบเรียงประวัติศาสตร์รัชสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 อย่างละเอียด โดยตรวจสอบข้อมูลจากคำอ่านแปลจารึกภาษาสันสกฤต คำอธิบายพระราชประวัติตอนที่พระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ขึ้นครองราชย์ เซแดซเรียบเรียงข้อความไว้ว่า “ใน ค.ศ. 1181 สี่ปีหลังจากการรุกราน อาณาจักรกัมพูชาก็คืนสู่ความสงบ เจ้าชายวรมันจึงปราบดาภิเษกขึ้นเป็นกษัตริย์” (Wongthet 2013: 219) ความคิดนี้ตอกย้ำอยู่ในผลการศึกษาปีขึ้นครองราชย์ของพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 เสมอมา และได้รับการอ้างอิงอย่างกว้างขวาง

ในวงวิชาการไทย ผลงานแปลประวัติศาสตร์กัมพูชาของนักวิชาการไทยรุ่นบุกเบิก เช่น หม่อมเจ้าสุภัทรดิศ ดิศกุล และอุไรศรี วรตะริน มีคุณูปการต่อการสร้างองค์ความรู้พระราชประวัติของพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ซึ่งแปลและเรียบเรียงจากผลผลิตความคิดทิศทางเดียวกับเซแดซ และต่อเนื่องถึงนักวิชาการปัจจุบัน เช่น คำอธิบายประวัติศาสตร์เรื่อง “ลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา ช่วงหลังสิ้นรัชกาลพระเจ้าชัยวรมันที่ 7” กล่าวว่า “พระเจ้าชัยวรมันที่ 7 มหาราชพระองค์สุดท้ายแห่งอาณาจักรเขมรโบราณ

พระองค์ทรงเป็นพระโอรสในพระเจ้าธรณินทรวรมันที่ 2 พระองค์เสวยราชสมบัติใน
ม.ศ. 1103 (พ.ศ. 1724)” (Piromanukul 2014: 66) ข้อมูลนี้อ้างเอกสารข้อเขียน
ของเซแควซัดเจน เช่นเดียวกับผลงาน “ศิลปะเขมร” นำเสนอข้อมูลพระราชประวัติ
ตอนหนึ่งว่า

“...4 ปี หลังจากการรุกรานของจามปาพระเจ้าชัยวรมัน
ที่ 7 ทรงขับไล่จามปาออกจากเมืองพระนครได้ และขึ้น
ครองราชย์ใน พ.ศ. 1724 มีพระนามตามที่ปรากฏใน
ศิลาจารึกว่า วรรษบาท กัมรเตงอัญศรีชัยวรมมเทวะ
หรือ พระบาทกัมรเตงอัญศรีชัยวรมันเทวะ...”

(Thamrungraeng & Pakdeekham 2014: 15)

หนังสือเรื่อง “Cambodia ราชอาณาจักรกัมพูชา” ระบุช่วงเวลาที่พระเจ้า
ชัยวรมันที่ 7 ขึ้นครองราชย์ ความตอนหนึ่งว่า

“...อาณาจักรกัมพูชาก็ตกอยู่ใต้อำนาจของจามปาเป็น
เวลา 4 ปี จนกระทั่งถึง ค.ศ. 1181 เจ้าชายเชื้อสาย
ราชวงศ์พิมายก็ได้เข้ามาครอบงำอาณาจักรกัมพูชา
กลับคืนสำเร็จ และเจ้าชายพระองค์นี้ก็ขึ้นเป็นกษัตริย์
พระนามว่าชัยวรมันที่ 7 (Jayavarman VII)...”

(Chalorwong 2016: 36)

ความเห็นที่แตกต่างคือ ข้อมูลประวัติศาสตร์อาณาจักรกัมพูชาของแซนด์เลอร์
เนื้อหาเกี่ยวกับพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ในหนังสือประวัติศาสตร์กัมพูชา (A history of
Cambodia) ระบุปีขึ้นครองราชย์ว่าเป็น ค.ศ. 1182 - 1183 (Chandler 2008: 70)
ซึ่งนับว่าแตกต่างจากประวัติศาสตร์กัมพูชาของเซแควซ

ใน ค.ศ. 2007 ข้อมูลจาก Bayon: New perspectives นำเสนอประเด็น
ปีขึ้นครองราชย์ของพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 โดยมาร์คไม่ได้พิจารณาศัพท์พระเวทแทน
เลข 3 ในการระบุปีมหาศักราชขึ้นครองราชย์ของพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 หากพระเวท
เป็นศัพท์ที่แทนด้วยเลข 4 ดังนั้น การขึ้นครองราชย์จึงยืดระยะเวลาเพิ่มขึ้นอีก 1 ปี

เป็น ม.ศ. 1104 ฌาร์ค ประมาณช่วงเวลาที่พระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ขึ้นครองราชย์ ว่า อาจอยู่ระหว่างเดือนเมษายน ค.ศ. 1182 หรือเดือนมีนาคม ค.ศ. 1183 (Jacques 2007: 38) การนำเสนอข้อมูลของฌาร์ค เกิดความตื่นตัวในทางวิชาการ ดังเห็นได้จาก ที่วิกเคอรี ทบทวนมุมมองใหม่ต่อการตีความบายน โดยกล่าวถึงการตีความจารึกที่ ระบุปีมหาศักราชขึ้นครองราชย์ของพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 แตกต่างกันในกลุ่ม นักวิชาการสองฝ่าย ดูเหมือนว่าวิกเคอรี สนับสนุนความเห็นของฌาร์ค อย่างไรก็ตาม ความเห็นของฌาร์คและวิกเคอรีต่างจากกู๊ดเวิร์ด ซึ่งได้เขียนคำนำให้แก่ Bayon: New perspectives นักวิชาการท่านนี้ อ้างความเห็นเซแดช โดยเชื่อว่าพระเวทแทนเลข 3 (Hiram Woodward 2007: 5)

ปีมหาศักราชที่ระบุถึงพระเวทแทนเลข 3 ดังที่ฟินด์ และเซแดช นำเสนอ ดูเหมือนว่า โทมัส เอส. แมคเวลล์ (Thomas S. Maxwell) มีความคิดยึดหยุ่นในการ นำเสนอทางเลือกมากกว่านักวิชาการคนอื่น แมคเวลล์ อ่านแปลจารึกปราสาท พระขรรค์ ข้อความบรรทัดที่ 69 ในบทที่ 34 ข้อความว่า “เวทานทุนทรูโปร” โดย เสนอคำแปลในปี รูป - พระจันทร์ - พระจันทร์ - พระเวท ตรงกับ ม.ศ. 1113 หรือ 1114 โดยคำศัพท์พระเวท แทนเลข 3 หรือเลข 4 ก็ได้ (Maxwell 2007: 32 - 33) นั่นหมายความว่าปัญหาตัวเลขเกี่ยวกับพระเวท จะเลือกเลขใดเลขหนึ่งนั้นไม่มีสูตรตายตัว และไม่ใช่ว่าข้อบกพร่องในการอ่านจารึก

จากที่กล่าวมา ความเห็นของนักวิชาการเกี่ยวกับปีขึ้นครองราชย์ของพระเจ้า ชัยวรมันที่ 7 มีจุดแตกต่าง 1 จุด คือ คำศัพท์พระเวทแทนเลข 3 และแทนเลข 4 คำศัพท์อื่น ๆ ไม่มีปัญหาไม่ว่าจะเป็นพระจันทร์ แทนเลข 1 คำว่า เอก ซึ่งบ่งชี้อยู่แล้ว ว่าแทนเลข 1 และท้องฟ้าแทนเลข 0 แนวคิดการระบุความหมายของพระเวทแทน เลข 3 ในจารึกนั้น ฟินด์เป็นผู้เปิดประเด็นพระเวทแทนเลข 3 ไม่ใช่เลข 4 และอ้าง ข้อมูลจารึกปราสาทมังกลารถ คือ พระเนตรของพระศิวะเพื่อสนับสนุนเลข 3 ว่า ถูกต้อง ส่วนนักวิชาการที่เห็นต่างระบุปีมหาศักราชพระเวทแทนด้วยเลข 4 ชุดความคิดที่แบ่งเป็นสองส่วน ผู้วิจัยเห็นว่าไม่มีข้อมูลใดผิดหรือถูก และไม่อาจ เปลี่ยนแปลงโฉมหน้าประวัติศาสตร์ได้ เพราะตัวเลขต่างกันเพียงหลักหน่วย แต่สิ่งที่ น่าสนใจก็คือ ตัวเลขปีมหาศักราชในจารึกภาษาสันสกฤตมีระเบียบแบบแผนการใช้ อย่างไม่ว่า ตัวเลขกำหนดการใช้ตามตำราของนักปราชญ์อินเดีย หรือเกิดจากการตีความ

ของผู้ใช้ตัวเลขตามระบบคิดที่แฝงด้วยความเชื่อทางปรัชญาศาสนา ฉะนั้น การศึกษาตีความจารึกภาษาสันสกฤตโดยพิจารณาพื้นฐานความคิดเรื่องตัวเลข ดังที่เรียกว่า “ภูตสังขยา” จึงเป็นแนวทางทำความเข้าใจและให้คำอธิบายปัญหา การตีความปมहाศกราชในขั้นต้นได้

ภูตสังขยา: คำศัพท์บอกตัวเลขในจารึก

ตัวเลขบอกจำนวนในจารึกภาษาสันสกฤตของพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ใช้ตัวอักษรบอกความหมายในเชิงสัญลักษณ์ ลักษณะพิเศษของตัวเลขดังกล่าว เรียกว่า “ภูตสังขยา” มีความหมายตามตัวอักษรว่า “ตัวเลขที่เกี่ยวกับสิ่งมีชีวิต” (Ramasubramanian & Sriram 2011: 441)

ภูตสังขยาเป็นระบบตัวเลขพบได้ทั่วไปในตำราสันสกฤต ดาราศาสตร์ คณิตศาสตร์ และจารึกทั้งหลาย (Sarma 2019: X) การใช้ตัวเลขในเอกสารอินเดีย โบราณนั้น จอร์จ บูห์เลอร์ (Georg Böhler) อธิบายว่าร่องรอยการใช้ตัวเลขตาม จารัตนนิยัม เป็นที่รับรู้เมื่อ เอ. เวเบอร์ (A. Weber) ค้นพบใน เศราตสูตร ของ กายยานะและลาภยานะ ในโหราศาสตร์พระเวทและตำราคณิตศาสตร์ของพหุสาลิ ถึงแม้มีการใช้ตัวเลขแต่ก็พบตัวอย่างเป็นส่วนน้อย ตัวอย่างการใช้ตัวเลขพบมากขึ้น ในตำราฉันทของปิงกละ จนกระทั่งในตำราปัญจสิทธธานติกา ของวราหมิหิระ ซึ่ง ระบบการใช้ตัวเลขมีความสมบูรณ์แบบมากอย่างเห็นได้ชัด (Böhler 1962: 127)

ที่น่าสังเกตคือ ตำราปัญจสิทธธานติกา น่าจะเป็นที่รับรู้ในหมู่พราหมณ์ ราชสำนักพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ด้วย เพราะมีการอ้างอิงคัมภีร์สิทธธานตะ ซึ่งประเด็น นี้ผู้วิจัยจะกล่าวถึงในหัวข้อวิเคราะห์ความเชื่อพระเวทต่อไป

ในขั้นต้น ภูตสังขยาเป็นผลการใช้ตัวเลขที่นักปราชญ์จัดระบบไว้ในตำรา และใช้เป็นแบบแผนสืบทอดต่อมา แสดงให้เห็นความชาญฉลาดของกวี เพราะ คำศัพท์แทนตัวเลขมีคลังคำให้เลือกใช้เป็นจำนวนมาก ที่สำคัญคำศัพท์ที่กวีนำมาใช้ ช่อนความหมายเชิงจินตภาพ เช่น ภูตสังขยาที่ว่า อนนตะ นกะ อมวระ และ วโยมะ เป็นต้น ภูตสังขยาเหล่านี้แทนเลข 0 ทั้งนี้คงเป็นเพราะความหมายของคำ สื่อความเว้งว้าง ระบายพื้นที่กว้างใหญ่ ราวกับไม่มีจุดสิ้นสุด เป็นวงกลมต่อเนื่องกัน เหมือนเลข 0 หรือภูตสังขยาว่า มนัส หฤหะ และ หฤหะ แทนเลข 1 ชุดคำสื่อ

ความหมายถึงหัวใจ ซึ่งหัวใจเป็นอวัยวะสำคัญของสิ่งมีชีวิต มีอยู่หนึ่งเดียว หัวใจจึงแทนด้วยเลข 1 จะเห็นได้ว่านักปราชญ์โบราณมีความคิดแบบคาย เห็นคำศัพท์สื่อความหมายแทนตัวเลขอย่างหลากหลาย จึงเลือกมาสื่อความหมายตามต้องการ นับเป็นตัวเลขสื่อลักษณะพิเศษ ดังที่ เค. รามสุพรมณียัม (K. Ramasubramanian) และ เอ็ม.เอส. ศรีราม (M.S. Sriram) อธิบายว่า

“ภุตสังขยาเป็นคำที่ใช้โดยทั่วไปในภาษาสันสกฤต เกี่ยวข้องกับตัวเลขที่มีลักษณะพิเศษสัมพันธ์กับสิ่งต่าง ๆ ได้แก่ (1) สิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ เช่น โลก พระอาทิตย์ พระจันทร์ ดาวนพเคราะห์ ดาวมหาสมุทร ภูเขา ไฟ ท้องฟ้า ทิศทาง เป็นต้น (2) เป็นส่วนของร่างกายมนุษย์ เช่น ดวงตา หู ปาก เข้า มือ นิ้วมือ ฟัน เล็บ เป็นต้น (3) สัตว์ต่าง ๆ เช่น งู ม้า ช้าง เป็นต้น (4) ชื่อของเทพ เช่น ศิวะ อินทระ หรือบุคคลสำคัญทางประวัติศาสตร์ เช่น มนุ รามะ ไชนะ เป็นต้น (5) ฤดูกาล ปักษี เดือน ลัปดาห์ เป็นต้น”

(Ramasubramanian & Sriram 2011: 441 - 442)

ภุตสังขยาแทนตัวเลขมีตั้งแต่เลขหนึ่งหลักถึงเลขสองหลัก (เลข 1 - 49) ผู้วิจัยเห็นว่าภุตสังขยาแทนเลข 3 และเลข 4 มีความน่าสนใจ เพราะเทียบปมहाศักราชขึ้นครองราชย์ของพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 จะขอยกตัวอย่างภุตสังขยาแทนเลข 3 และเลข 4 มาบางส่วน ดังนี้

ภุตสังขยาแทนเลข 3 จำแนกความแตกต่างของคำศัพท์แบ่งได้เป็น 4 กลุ่ม คือ (1) กลุ่มที่มีความหมายว่า ไฟ เช่น อัคนี อนลหะ หตาคนะ ศิขิน วหนิ (2) กลุ่มที่มีความหมายว่า โลก เช่น ภูวนะ ชคัต โลกะ (3) กลุ่มที่มีความหมายเกี่ยวข้องกับราม หรือ พระราม เช่น รามะ รามัส ปรศุราม อโยธยาราม พลราม (4) คำว่า โหด หมายถึง นักบวชสำคัญ 3 คนในยัญพิธี คือ อรหะระ โหตา และ อุทคาตา นอกจากนี้ยังมีคำศัพท์ภุตสังขยา เช่น กาละ กฤศานู คุณะ คฤหะ ชวลนะ ตปนะ ตรีกาล ตรีกุณ

ตริชคัต ตริเนตระ ทหนะ ปาวกะ ประ รัตนะ เป็นต้น ภูตสังขยาเหล่านี้ ใช้ในตำแหน่ง ปิมหาศักราชแทนเลข 3

ภูตสังขยาแทนเลข 4 จำแนกความแตกต่างของคำศัพท์แบ่งได้เป็น 4 กลุ่ม คือ (1) กลุ่มที่มีความหมายว่า มหาสมุทร หรือ ทะเล เช่น อัทธิ อุทธิ ชลธิ วาริธิ ปโยธิ อรรณวะ (2) กลุ่มที่มีความหมายเกี่ยวกับคัมภีร์พระเวท เช่น ศรุติ เวทะ และ อามนายะ (3) กลุ่มที่มีความหมายว่า ยุค อาศรม (ขั้นตอนของชีวิต) วรรณะ ทิศ เช่น ยุคะ อาศรมะ วรรณะ ทิก รวมทั้งคำศัพท์เรียกชื่อยุคแรก คือ กฤตตะ (กฤตยุค) นอกจากนี้ ยังมีคำศัพท์ภูตสังขยา เช่น อัมพุธิ อัมโพธะ อัมโพธิ อัมโพนิธิ อายะ เป็นต้น ภูตสังขยาเหล่านี้ เมื่อใช้ในตำแหน่งปิมหาศักราชจะแทนเลข 4

ภูตสังขยาเหล่านี้กำหนดตัวเลขเป็นแบบแผน แน่นอน นักปราชญ์อินเดียโบราณใช้คำศัพท์เรียงเป็นลำดับตัวเลข เห็นได้ในปณจสิทธานติกา วราหมิหิระ นำเสนอตัวเลขโดยเรียงคำศัพท์ในรูปของทวันทวสมาส เวลาอ่านตัวเลขเรียงเป็นแถว ยาวอ่านจากขวาไปซ้าย เช่นคำสมาสว่า “ข - ข - เวท - สมุท - ศิตรศุมยะ” อ่านตัวเลขเป็น 14400 หรือคำสมาสว่า “ข - ข - อาษฏิ - ยมาะ” อ่านตัวเลขเป็น 21600 ตัวอย่างการเรียงตัวเลขในรูป ทวันทวสมาส ใช้สำหรับวันที่ในจารึก ดังพบในจารึก กัมพูชาและจามปาตั้งแต่ศตวรรษที่ 7 ส่วนที่ชาวปรากฏการใช้ตัวเลขในศตวรรษที่ 8 (Bühler 1962: 130)

กรณีมหาศักราชระบุปีขึ้นครองราชย์ของพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ที่มีปัญหา คือ คำศัพท์พระเวท แทนเลข 4 ไม่ใช่เลข 3 เลข 4 ในที่นี้หมายถึง พระเวท ประกอบด้วย คัมภีร์ 4 เล่ม คือ ฤคเวท สามเวท ยชุรเวท และอถรรพเวท ที่น่าสังเกตคือ จารึก ภาษาสันสกฤตเมื่อกล่าวถึงเลข 3 ในปิมหาศักราช จะไม่ใช่คำศัพท์ พระเวท จารึกใช้ คำศัพท์ที่มีความหมายตรงตัวและที่เป็นภูตสังขยา เช่น จารึกปราสาทพระโค ใช้ศัพท์ ภูตสังขยา “อคฺนิ” (อฺคฺนิ) หมายถึงไฟ แทนเลข 3 ดังคำจารึกที่ว่า “อคฺนิคคณวสุภิส” ตรงกับ ม.ศ. 803 (Coedès 1937: 32) หรือ จารึกปราสาทตาเกียม ใช้ศัพท์ภูตสังขยา “คุณะ” โดยแฝงความหมายเชิงปรัชญา กล่าวคือ คุณะในปรัชญาสาขายะ ประกอบด้วยสัตตวะ รชัส และตมัส ดังนั้น คุณะที่เป็นภูตสังขยาจึงแทนเลข 3 ดังคำ จารึกที่ว่า “คุณศคินค” ตรงกับ ม.ศ. 713 (Coedès 1937: 89) จารึกที่ใช้คำศัพท์ตรง ตัวหรือตามความหมาย เช่น จารึกหลักที่ k.561 ใช้คำศัพท์ “ตริ” แทนเลข 3 ดังคำ

จารึกที่ว่า “ตริวิโยมรตุ” ตรงกับ ม.ศ. 603 (Coedès 1942: 40)

จารึกภาษาสันสกฤตในรัชสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 คำศัพท์แทนเลข 3 ใช้ตรงตัวเห็นได้จากจารึกบันทายฆมาร์ กวีนันทิก ม.ศ. 1138 ในข้อความว่า “อษฏาตริศ ศางกูโร” ปีมหาศักราชนี้ เป็นช่วงเวลาที่เกิดปรากฏการณ์ฝนฟ้า (Maxwell 2009: 155) จารึกที่บันทิกภูตสังขยาแทนเลข 4 จะเห็นได้จากคำศัพท์ที่มีความหมายว่า มหาสมุทร และพระเวท โดยเฉพาะคำศัพท์มหาสมุทร พบบ่อยครั้งในจารึกภาษาสันสกฤต เช่น จารึกหลักที่ k.1320 ใช้ศัพท์ภูตสังขยา “อมูธิ” (อุมูธิ) หมายถึง มหาสมุทร แทนเลข 4 ดังคำจารึกที่ว่า “สปตามูธิมจเลน” ตรงกับ ม.ศ. 847 (Jacques & Goodall 2017: 491) จารึกปราสาทพนมบายัง ใช้ศัพท์ภูตสังขยา “วาริธิ” หมายถึงมหาสมุทร แทนเลข 4 ดังคำจารึกที่ว่า “ฤตวารินิธิไนริโยศ” ตรงกับ ม.ศ. 546 (Bhattacharya 2009: 23) จารึกตวลปราสาท ใช้ศัพท์ภูตสังขยา “อูธิ” หมายถึงมหาสมุทร แทนเลข 4 ดังคำจารึกที่ว่า “อูธิทวิรัตนธู” ตรงกับ ม.ศ. 924 (Coedès 1942: 99) การใช้ศัพท์ภูตสังขยาพระเวทเห็นได้จากจารึกเมืองเสมา ดังคำจารึกที่ว่า “มนิเวทาทรि” ตรงกับ ม.ศ. 747 ปี ตัวเลขนี้ต่างจากค่าแปลของอำไพคำโท ที่แปลเป็น ม.ศ. 847 (Khamtho 1986: 115)

ปัญหาการตีความภูตสังขยาพระเวทในวงวิชาการปรากฏในกรณีปีมหาศักราชขึ้นครองราชย์ของพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ข้อมูลที่นักวิชาการยึดถือมาตลอดคือ ผลผลิตความคิดโดยฟิโนต์และเซแดซ ดังนั้น การอ้างความหมายภูตสังขยาในหัวข้อนี้ จึงเป็นคำตอบขั้นต้นรองรับหลักฐานปีมหาศักราชแทนด้วยพระเวทในจารึกควรแทนเลข 4 เพื่อความชัดเจนยิ่งขึ้นจำเป็นต้องพิจารณาข้อความในจารึกปราสาทมังกลารตามหลักฐานที่ฟิโนต์อ้างถึง

จารึกปราสาทมังคลารถ: หลักฐานคำอธิบายภูตสังขยาในจารึก

จารึกภาษาสันสกฤตพบที่ปราสาทมังคลารถ ในรัชสมัยพระเจ้าศรีนทรชัยวรมัน เนื้อหาบทที่ 4 เป็นหลักฐานที่พินิต ยกขึ้นมาหักล้างว่าคำศัพท์พระเวทที่ปรากฏปืมหาศักราชในจารึกประจำอโรคยศาลาและจารึกปราสาทพิมานอากาศ ไม่ได้แทนเลข 4 หากแทนด้วยเลข 3 ฉะนั้น จึงต้องพิจารณาจารึก ดังที่ว่า

“เนตรานตเรนทุหฤทย โย ราชย์ ปริลวธวาน /
ธรมเมณาปลยล โลกาน บุตรวท [วรท] ยน นโยะ ||”
(Finot 1925: 397, 402)

จารึกข้างต้นพินิตแปลความไว้ว่า “พระองค์ได้รับราชสมบัติใน ดวงตา - อากาศ - พระจันทร์ - หัวใจ ทรงปกครองชาวโลกด้วยความเที่ยงธรรม ทรงทำให้ความเจริญรุ่งเรืองด้วยนโยบายที่ดีทั้งหลายเหมือนบุตร” “พระองค์” ในคำประพันธ์บทนี้หมายถึง “ศรีชัยวรมัน” คือพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ซึ่งปรากฏพระนามในบทประพันธ์ก่อนหน้า ดังนี้

“อาลิจ ศรีชัยวรมเมโค ภานุโร โย ริดโมคณาน /
อุทยาจล อุทกุตศ ศรีนทรราชป [เร] หรด ||”
(Finot 1925: 397, 401)

คำประพันธ์บทนี้ กล่าวย้อนถึงพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ดังความที่ว่า “มีพระราช (พระนาม) ศรีชัยวรมัน พระองค์เป็นดวงอาทิตย์ที่ไผ่ขึ้นจากภูเขา ขับไล่ความมืดของศัตรูนี้ ในเมืองศรีนทรปุระ”

เนื้อความจารึกที่ยกมา ระบุปืมหาศักราชด้วยศัพท์ภูตสังขยาแทนตัวเลขใน 4 ตำแหน่ง ดังข้อความว่า “เนตรานตเรนทุหฤทย” ประกอบด้วยดวงตา (เนตร) พินิตระบุว่าแทนเลข 3 เพราะเหตุว่า พระศิวะมี พระเนตร 3 ดวง อากาศ (อนตร) แทนเลข 0 พระจันทร์ (อินทุ) แทนเลข 1 และหัวใจ (หฤทย) แทนเลข 1 ตามนัยนี้ จึงแทน ม.ศ. 1103 ที่น่าสังเกตคือ พระศิวะนอกจากสัญลักษณ์ของพระองค์มีพระเนตร 3 ดวง (ตรี - เนตร) แล้ว พระเนตรยังสื่อความหมายปรัชญาด้วย ดังที่จารึกปราสาทสด๊กก๊อกธม แสดงให้เห็นว่ากวีบูชาพระเนตร 3 ดวงของพระศิวะแทนด้วยพระจันทร์

พระอาทิตย์ และดวงไฟ โดยผู้ที่มองเห็นอาตมัยตามความเป็นจริง ก็ย่อมมองเห็นพระศิวะได้ (Bhattacharya 2009: 139)

คำอธิบายข้างต้นตรงกับ ม.ศ. 1103 พิโนต์เห็นว่าเป็นปีเดียวกับจารึกประจำอโรคยศาลาและจารึกปราสาทพิฆานอากาศ ที่ว่า “เวทามวไรเกนทุริ” ถ้าเช่นนั้นควรนับภุตสังขยาแทนศัพทดวงตา มีความหมายเดียวกับศัพทพระเวทได้หรือไม่ ปัญหาคือภุตสังขยาแทนศัพทดวงตา ไม่ได้แทนเลข 3 หากแทนเลข 2 แต่เลข 2 หากประกอบเป็น ม.ศ. 1102 ย่อมคลาดเคลื่อนจากช่วงเวลาที่เราเจ้าชัยวรมันที่ 7 ขึ้นครองราชย์ ดังนั้น ความหมายแท้จริงของภุตสังขยาแทนศัพทดวงตา น่าจะสัมพันธ์กับระบบความเชื่อบางประการของยุคสมัย ไม่ใช่ความหมายที่เป็นแบบแผนภุตสังขยาตามตำราอินเดีย

จารึกปราสาทมังคลารถ เนื้อหาซ้ำรูดมาก พราหมณ์ผู้ทำหน้าที่รับใช้พระเจ้าศรีนครชัยวรมัน เป็นผู้รจนา เนื้อหาจารึกกล่าวถึงพราหมณ์ฤๅษีเกศเดินทางมาจากเมืองนรปติเทศ เข้ามารับราชการในราชสำนัก พระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ได้รับพระราชทานนามว่า “ศรีขยมหาประธาน” พราหมณ์ผู้รับราชการสืบต่อมาถึงพระมหากษัตริย์อีกสองพระองค์ (Finot 1925: 397, 402; Coedès 1968: 173) กวีบันทึกเชื้อสายพราหมณ์ที่เกี่ยวข้องกับสถาบันกษัตริย์ กล่าวคือ บุตรีพราหมณ์ได้เป็นพระมเหสีโดยการแต่งตั้งจากพระมหากษัตริย์ และลูกหลานที่เป็นผู้ชายสถาปนาอำนาจเป็นผู้ปกครอง (Majumdar 1953: 540 - 542) การที่กวีบันทึก พระนามพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 และปีขึ้นครองราชย์เพราะสายตระกูลพราหมณ์ผู้แต่งจารึกหลักนี้ รับราชการในแผ่นดินรัชสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ดังนั้น จึงเป็นชนบการเขียนจารึกที่กวีอ้างบุรพกษัตริย์ไล่เรียงจนถึงยุคสมัยของตน

ประเด็นที่น่าสนใจคือ จารึกปราสาทมังคลารถระบุปีมหาศักราชที่พระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ขึ้นครองราชย์โดยแฝงปรัชญาความเชื่อทางศาสนา หรือตัวเลขที่จัดบันทึกคลาดเคลื่อนใช้หรือไม่ เนื่องจากยังไม่มีข้อมูลสนับสนุนนัยดังกล่าว ในที่นี้ผู้วิจัยจึงขอเสนอแนวทางพิจารณาคำตอบ ประมวลได้ 3 แนวทาง ดังนี้

แนวทางแรก ความหมายตัวเลขแทนดวงตา ไม่ได้แทนเลข 3 คือ พระเนตร 3 ดวงของพระศิวะ หากแทนเลข 4 อันเกิดจากการตีความเชื่อมโยงดวงตาของพราหมณ์ดังคติความเชื่อของคนอินเดียโบราณที่มองการสัมผัสรับรู้ของโค พราหมณ์

พระมหากษัตริย์ และบุคคลทั่วไปนั้น จะแลเห็นสิ่งต่าง ๆ ไม่เหมือนกัน อรรถาธิบายนี้ปรากฏใน *มหาภารตะ* บรรพที่ 5 อุทโยคบรรพ อธิบายที่ 34 ดังนี้

“คนเฒ่า คาวะ ปศุณติ เวโทะ ปศุณติ พราหมณะ /
จาโระ ปศุณติ ราชา นค จกษุรภยาม อิตเร ชนาะ //

โคทั้งหลายมองเห็นด้วยกลิ่น พราหมณ์ทั้งหลาย
มองเห็นด้วยพระเวททั้งหลาย พระราชาทั้งหลาย
ทอดพระเนตรเห็นด้วยจاربูรุษ นอกจากนี้ คนทั้งหลาย
จะเห็นด้วยตา 2 ตา”

(*Mahābhārata Udyoga Parva Adhyāya 34*)

คำประพันธ์บทนี้ สื่อความหมายเชิงเปรียบเทียบ ทั้งโค พราหมณ์ พระราชา และคนทั่วไปสัมผัสรับรู้สิ่งต่าง ๆ ตามลักษณะพิเศษของชาติกำเนิด กล่าวคือ โคมีจมูกรับกลิ่นได้ดี เหมือนมีตาเพิ่มขึ้นมาโดยการดมกลิ่น พราหมณ์เป็นวรรณะของผู้คงแก่เรียน มีความสัมพันธ์กับการอ่านพระเวท พราหมณ์จึงมองเห็นหรืออ่านพระเวททั้งสี่เล่ม เสมือนมีตา 4 ดวง พระราชามีพระเนตรทั่วทุกแห่ง เพราะมีสายลับต่างพระเนตร พระภรรณคอยตรวจตราความเคลื่อนไหวในเมือง ขณะที่คนทั่วไปมองเห็นด้วยตา 2 ดวง ซึ่งไม่ได้มีลักษณะพิเศษอย่างใด เมื่อพิจารณาพรรณนาทศนักษัตรจักรกฤษณ์ ปราสาทมณฑลารถ ดูเหมือนจะยอมรับนัยที่คล้ายกันนี้ ดังคำประพันธ์บทที่ 26 กวีกล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างพราหมณ์กับพระเวท บรรดาพราหมณ์นั้นมีความพึงพอใจด้วยพระเวททั้งหลาย เพราะเมื่อตายแล้วจะได้ไปเกิดบนโลกพระพรหม เพื่อทำให้พระพรหมพึงพอใจ ความจารึกตอนนี้ หมายความว่า พราหมณ์มีหน้าที่เรียนและสอนพระเวท ซึ่งเป็นวิถีปฏิบัติของวรรณะพราหมณ์ที่จะเกิดยังพรหมโลก โดยคนวรรณะอื่นไม่สามารถเข้าถึงได้ ดังคำจารึกต่อไปนี้

“มรตตยวรมคณาน เวโทร อภินนุทย ทวิโซ หิ อชม /
วรมโลกสถิตี วรม - โลกั นนุทยิตุ คตะ //

แน่นอน พราหมณ์เมื่อทำให้หมู่พราหมณ์ที่ยังจะต้องสิ้น
อายุขัย ให้ชื่นชมยินดีด้วยพระเวททั้งหลายแล้ว จึงได้
ดำเนินสู่พรหมโลก เพื่อทำให้พระพรหม ผู้ไม่เกิด ผู้อยู่

ในพรหมโลกพึงพอใจ”

(The inscription k.567 of the
Maṅgalārtha temple stanza 26)

คำตอบแนวทางแรก ผู้วิจัยจึงสันนิษฐานว่า “ดวงตา” แทนปมहाศักราชในจารึกหลักนี้ไม่ใช่เลข 3 หากแทนเลข 4 ฉะนั้นปมहाศักราชจึงเป็น 1104

แนวทางที่สอง หากตัวเลขดวงตาแทนปมहाศักราชในจารึกปราสาทมังคลารถ ไม่เกี่ยวกับการตีความตามแนวทางแรก เป็นไปได้หรือไม่ว่าตัวเลขที่กวีจดบันทึกคลาดเคลื่อน อีกประการหนึ่ง จารึกปราสาทมังคลารถ สร้างในยุคสมัยที่ล่วงพ้นรัชสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ไม่น่าจะยึดถือปมहाศักราชดังกล่าวจนหักล้างหรือแทนตัวเลขปมहाศักราชในจารึกของพระเจ้าชัยวรมันที่ 7

จารึกปราสาทมังคลารถ ไม่นับอยู่ในกลุ่มจารึกภาษาสันสกฤตแบบฉบับหลวงของพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ซึ่งจารึกประจักษ์ยุคสมัยกำหนดโครงสร้างเนื้อหา และมีการซ้ำข้อความที่ระบุปีขึ้นครองราชย์ตรงกัน สิ่งที่น่าสังเกตก็คือ ปมहाศักราชในจารึกบางครั้งตัวเลขคลาดเคลื่อน เช่น จารึกตวลตาเพชร ระบุปีรัชสมัยของพระเจ้าชัยวรมันที่ 3 (ม.ศ. 772) พระเจ้าหรรษวรมันที่ 1 (ม.ศ. 822) พระเจ้าชัยวรมันที่ 4 (ม.ศ. 850) พระเจ้าหรรษวรมันที่ 2 (ม.ศ. 862) และพระเจ้าชัยวรมันที่ 5 (ม.ศ. 892) (Coedès 1937: 244 - 269) ฌาร์ค กล่าวว่าปมहाศักราชที่ระบุว่าอยู่ในรัชสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 3 พระเจ้าหรรษวรมันที่ 1 พระเจ้าชัยวรมันที่ 4 พระเจ้าหรรษวรมันที่ 2 และพระเจ้าชัยวรมันที่ 5 เมื่อเปรียบเทียบจารึกหลักอื่นแล้ว มีเพียงรัชสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 4 เท่านั้นที่ตัวเลขปมहाศักราชพ้องกับจารึกหลักอื่น ๆ ข้อมูลดังกล่าวนี้ทำให้เห็นได้ว่าแม้จารึกที่สร้างในบริบทที่ผู้นำมีอำนาจปกครองบ้านเมืองในขณะนั้น เมื่ออำนาจของผู้ปกครองเปลี่ยนแปลง กวีผู้บันทึกข้อมูลได้เปลี่ยนแปลงตัวเลขปมहाศักราชหลายครั้งหลายหนตามไปด้วย (Jacques 1971: 163 - 176) เช่นเดียวกับจารึกปราสาทมังคลารถ อาจเป็นไปได้ว่ากวีระบุปีขึ้นครองราชย์ของพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 คลาดเคลื่อน ดังนั้น การที่พิโนต์ อ้างภูตสังขยา “ดวงตา” แทนเลข 3 จึงไม่น่าหนักมากพอที่จะสรุปได้ว่าปมहाศักราชในจารึกประจักษ์โรคนยาลาและจารึกปราสาทพินานอากาศเป็น 1103

แนวทางที่สาม เป็นไปได้หรือไม่ว่าคำศัพท์ดวงตาในจารึกเกี่ยวข้องกับระบบการนับตัวเลข หรือการใช้คำศัพท์ตัวเลขอันเป็นที่รับรู้ของพราหมณ์ขณะนั้น หรือเกี่ยวข้องกับหลักฐานทางรูปประติมาบางอย่าง ซึ่งปัจจุบันชนรุ่นหลังไม่อาจรู้ได้ ดังนั้น คำศัพท์ “เนตร” ซึ่งปรากฏตำแหน่งหลักหน่วยในปีขึ้นครองราชย์ของพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 จึงน่าจะตีความได้มากกว่าความหมายที่สื่อถึงพระเนตรของพระศิวะ แต่ถ้ายอมรับว่าพื้นฐานคำศัพท์ “เนตร” ในทางปรัชญาสื่อถึงเลข 3 ไม่ใช่เลข 2 ตามกุตสังขยา ไม่ใช่เลข 4 ที่สัมพันธ์กับความหมายเปรียบเทียบดวงตาของพราหมณ์ อาจขัดกับความเชื่อพระพุทธศาสนาหายานในรัชสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ซึ่งพระพุทธศาสนามีอิทธิพลเหนือการอ้างอิงระบบปรัชญาของเทพินดู ซึ่งพราหมณ์ผู้รจนา จารึกปราสาทมังคลารถ น่าจะประนีประนอมกับคติความเชื่อพระพุทธศาสนาด้วย

คำตอบประมวลได้ 3 แนวทางนี้ เป็นทางเลือกการตีความกุตสังขยาปีมหาศักราชที่มีปัญหา ในทรรศนะของผู้วิจัย แนวทางแรกและแนวทางที่สองมีน้ำหนักใกล้เคียง เพราะตัวเลขสัมพันธ์กับคติความเชื่อที่สอดคล้องกับบรรณะพราหมณ์ ในที่นี้คือ พราหมณ์สามารถหยั่งรู้และมองเห็นพระเวททั้ง 4 ได้เจเนจบ ดวงตาของพราหมณ์จึงมีสัมผัสพิเศษเข้าถึงความรู้ของจักรวาลในพระเวทได้ ดังนั้น ความหมายตัวเลขแทนดวงตาในจารึกปราสาทมังคลารถ ไม่น่าสื่อถึงพระเนตร 3 ดวงของพระศิวะ รวมทั้งไม่น่าจะสื่อถึงหลักปรัชญาพระเนตรของพระศิวะตามที่พินด์กล่าวถึง แต่สมควรเป็นดวงตาของพราหมณ์นั่นเอง เพราะจารึกหลักนี้ย่ำบ่อยครั้งถึงความเปรี๊ญปราดของพราหมณ์ที่เชี่ยวชาญพระเวท และการยกคุณวุฒิของพราหมณ์ในฐานะชนชั้นนำของสังคม ส่วนแนวทางที่สอง มีน้ำหนักใกล้เคียงกัน เพราะเป็นไปได้ที่กวีใช้คำศัพท์สื่อความหมายปีมหาศักราชผิดพลาด ตัวอย่างดังกล่าวเป็นประเด็นถกเถียงดังในจารึกตวลตาเพชร นั่นก็คือ ตัวเลขปีมหาศักราชในการปกครองของพระมหากษัตริย์คลาดเคลื่อนจากเอกสารชิ้นอื่น

หากความหมายดวงตาในจารึกปราสาทมังคลารถดังที่กล่าวมา สัมพันธ์กับความหมายพระเวทที่แทนเลข 4 ย่อมเปิดทางให้พิจารณาความเชื่อพระเวทในรัชสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 อย่างละเอียดกว้างขวาง เนื่องจากพระเวทไม่ใช่เป็นเพียงคำศัพท์บ่งบอกความหมายกุตสังขยาปีขึ้นครองราชย์ แต่การอ้างอิงพระเวทในจารึกเป็นดัชนี

ชีวิตความเคลื่อนไหวทางความคิดของกลุ่มวรรณะพราหมณ์ และอาจส่งผลต่อบริบทการเมืองในราชสำนักที่เกี่ยวข้อง ดังจะกล่าวถึงความเชื่อพระเวทในแง่ที่สัมพันธ์กับตัวเลขปี่มหาศักราช และความเคลื่อนไหวทางศาสนา

ความเชื่อพระเวท: ตัวเลขปี่มหาศักราช และความเคลื่อนไหวทางศาสนา

คำว่า “เวท” ในภาษาสันสกฤตหมายถึง “ความรู้ที่เกี่ยวกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์” (Sacred Knowledge) (Apte 1998: 1496) ความสำคัญของคัมภีร์พระเวทนั้น สรรปัลลิว ราชากฤษณัน ยกย่องว่าเป็นเอกสารเก่าแก่ที่สุดเกี่ยวกับความทรงจำของมนุษย์ที่เรามี นับตั้งแต่ชาวอารยันเดินทางเข้ามาสู่อินเดีย บทสวดขับร้องถือว่าเป็นสมบัติมีค่าอย่างยิ่งซึ่งชาวอารยันนำมาใช้สวดบูชาเทพเจ้าในแผ่นดินใหม่ จากนั้นก็เกิดบทสวดเป็นคัมภีร์พระเวท เพื่อตอบสนองต่อการประกอบศาสนพิธี (Radha krishnan 1948: 63 - 64) ความสืบเนื่องของคัมภีร์พระเวทนับว่าไม่ขาดตอนในกระแสความเชื่อของพราหมณ์ ทั้งในอินเดียและเอเชียอาคเนย์ เพราะพราหมณ์ถือว่าพระเวทเป็นคัมภีร์ชั้นสูง มีความศักดิ์สิทธิ์ บทสวดเป็นสื่อติดต่อกับพลังเหนือธรรมชาติ พราหมณ์จึงเป็นสื่อติดต่อกับโลกของเทพและมีบทบาทส่งเสริมพระราชอำนาจเหนือธรรมชาติของพระมหากษัตริย์ ที่น่าสังเกตคือ พราหมณ์ผู้เชี่ยวชาญคัมภีร์พระเวทเดินทางเข้ามารับใช้พระมหากษัตริย์กัมพูชาตั้งแต่ยุคก่อนเมืองพระนครจนกระทั่งปลายยุคเมืองพระนคร

นัยนี้ เมื่อทบทวนปี่มหาศักราชขึ้นครองราชย์ของพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 แทนคำศัพท์ภูตสังขยาด้วยพระเวท คำถามก็คือ ในรัชสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ความเชื่อพระเวทเป็นความเชื่อแบบดั้งเดิม คือ เชื่อว่าไตรเพทประกอบด้วยคัมภีร์ 3 เล่ม ได้แก่ ฤคเวท สามเวท ยชุรเวท หรือเป็นความเชื่อพระเวทช่วงหลัง คือ เชื่อว่าพระเวทประกอบด้วยคัมภีร์ 4 เล่ม ประกอบเป็นจตุรเพทสมบูรณ์แล้ว โดยเพิ่มอถรรพเวทเข้ามา¹ จีรพัฒน์ ประพันธ์วิทยา ให้ความเห็นว่าข้อมูลที่วิริยะพระเวทแทนเลข 3 หรือ

¹ ความเชื่อเรื่องพระเวทตามพัฒนาการศาสนาพราหมณ์ - ฮินดู แบ่งเป็นสองช่วง ได้แก่ (1) ช่วงกระแสดั้งเดิม คือ เชื่อว่าพระเวทมี 3 คัมภีร์ เกิดขึ้นก่อนคริสต์ศักราชราว 3,000 ปี เป็นกระแส

เลข 4 นั้น ต้องทราบบริบทความเชื่อศาสนาพราหมณ์ในยุคสมัยที่จารึกสร้างขึ้นว่า ผู้เขียนจารึกอิงความเชื่อพระเวทแบบใด (Interview Chirapat Prapandvidya 2020) ข้อสังเกตของจิรพัฒน์ สอดคล้องกับแมคเวลล์ ที่ให้ความเห็นว่าความคิดเกี่ยวกับพระเวทแทนเลข 3 หรือ เลข 4 เป็นความเชื่อทางศาสนาเรื่องจำนวนคัมภีร์พระเวท กล่าวคือ ความเชื่อพระเวทแทนเลข 3 เป็นแนวคิดในยุคก่อนศาสนาฮินดู และในช่วงพระเวทก็แทนเลข 4 เพราะมีคัมภีร์หนึ่งเพิ่มขึ้น แต่แมคเวลล์แสดงความเห็นกลาง ๆ ว่าพระเวทแทนเลข 3 หรือเลข 4 ก็ได้ ไม่ได้ชี้เฉพาะว่าควรใช้ตัวเลขใด การเขียนตัวเลข 3 - 1 - 1 - 1 หรือ 4 - 1 - 1 - 1 อ่านเป็น 1113 หรือ 1114 ตามระบบปมหาราศ์กราชในอินเดีย ซึ่งเป็นระบบตัวเลขใช้ในเอเชียใต้และเอเชียอาคเนย์ ดังความที่ว่า

(ต่อ) พัฒนาการของวัฒนธรรมฮินดูหรือพราหมณ์ ซึ่งผสมผสานวัฒนธรรมอารยันเข้ากับทราวิท ความผสมผสานทางวัฒนธรรมนี้เกิดขึ้นตั้งแต่ที่ชนเผ่าอารยันอพยพเคลื่อนย้ายที่อยู่เข้ามายังดินแดนอินเดีย ในระยะแรกพวกอารยันนับถือไฟและวัว และกลายเป็นลัทธิของพวกอารยันที่มีชัยชนะเหนือพวกชนเผ่าพื้นถิ่น ส่งผลให้เกิดวรรณคดีทั้ง 4 คือ กษัตริย์หรือนักรบเป็นเจ้าของที่ดิน พราหมณ์เป็นผู้ประกอบพิธีบูชาเทพ เวศน์ หรือไวศยะ เป็นผู้ทำไร่นาและค้าขาย และพวกศูทรคือ ทาสหรือชนชั้นกรรมกร ในขณะที่สังคมมีการแบ่งวรรณะ ฤคเวท ก็ถือกำเนิดขึ้นเป็นบันทึกเกี่ยวกับเทพของพวกอารยัน มีการสาธยายมนตร์ด้วยน้ำโสมทำให้เกิดสามเวท และในช่วงปลายสมัยสามเวท พราหมณ์ได้คัดเลือกบทมนตร์โศลกในฤคเวทรวมเข้ากับร้อยแก้วอธิบายการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา โดยจัดเข้ากันเป็นชุด ๆ จึงทำให้เกิดยชุรเวทขึ้น ดังนั้น จึงมีพระเวทอยู่ 3 คัมภีร์ รวมเรียกว่าไตรเพท (2) *ความเชื่อพระเวทกระแสช่วงหลัง* คือ เชื่อว่าพระเวทมี 4 คัมภีร์ เกิดขึ้นตั้งแต่ที่พวกอารยันอีกกลุ่มหนึ่งอพยพจากตริโกสถานตะวันออกข้ามช่องเขาฮินดูกูชสู่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของแคว้นกัมมิระ แล้วเข้าสู่อินเดีย พวกอารยันที่เดินทางเข้ามานี้รวมเข้ากับพวกทสยหรือทราวิท รับเอาความเชื่อทางประเพณีพิธีกรรมไปเป็นของกลุ่มตน เมื่อขยายอำนาจสู่กรุงเกชตรก็ปะทะกับพวกอารยันที่เข้ามาอยู่ก่อน จึงเกิดเป็นสงครามที่เรียกว่า “มหากาตตะ” ในสมัยนี้พราหมณ์รวบรวมไสยศาสตร์ต่าง ๆ รวมเป็น อถรรพเวท ซึ่งจัดว่าเป็นพระเวทที่ 4 ของพราหมณ์ เรียบเรียงและสรุปจาก (Buravas 1973: 65 - 71).

*“The word veda is used for the numeral ‘3’ (or ‘4’) because the ancient pre - Hindu scriptures, collectively known as the Vedas (the *R̥gveda*, *Yajurveda*, and *Sāmaveda*, sometimes including also the *Atharvaveda*), are three or four in number. These word - numerals are conventionally written down in what might appear to be the reverse order, lowest units first and highest units last: veda (3 or 4) - indu (1) - candra (1) - *rūpa* (1). Thus the sequence 3 - 1 - 1 - 1 or 4 - 1 - 1 - 1 is to be read as 1113 or 1114. The *śaka* era, widely used for political and administrative purposes across South and South East Asia, was founded in India in the year 78 AD; the simplest conversion method is therefore to add this number to the *śaka* date (1113 or 1114 + 78 = 1191 or 1192 AD)”*

(Maxwell 2007: 33)

เมื่อตรวจสอบภาพรวมความเชื่อพระเวทในอาณาจักรกัมพูชาจากหลักฐานจารึก พบว่าบางยุคสมัยพราหมณ์ยอมรับความเชื่อไตรเพท และบางยุคสมัยพราหมณ์ยอมรับความเชื่อจตุรเพท เช่น ในรัชสมัยพระเจ้าราเชนทรวรมันที่ 2 มีหลักฐานความเชื่อพระเวทในจารึก เช่น จารึกปราสาทแปรรูป ระบุไว้ตั้งแต่บทบูชาพระศิวะว่าความสว่างไสวยังทิศตะวันออก ทิศใต้ และทิศตะวันตก เกี่ยวกับคัมภีร์ไตรเพท คือ พระเวท 3 เล่ม ได้แก่ ฤคเวท ยชุรเวท และสามเวท (Sharan 1981: 141) เช่นเดียวกับจารึกปราสาทแม่บุญตะวันออก กล่าวถึงคัมภีร์ไตรเพททั้ง 3 โดยยกวีไธคำศัพท์ว่า “ตฺรยฺยาะ” (Sharan 1981: 41) กมลเศวต ภัฏฐาจารย์ยะ ตั้งข้อสังเกตว่า คำประพันธ์

ในจารึกปราสาทแปรรูปซึ่งกล่าวถึงไตรเพท เหตุใดถึงไม่กล่าวถึงคัมภีร์อรรถพรเวทเลย เพราะการแบ่งพระเวทตามทิศมีมานานแล้ว ตามทฤษฎีของภิกษุญาณจารย์ จึงเห็นว่า พระเวทในจารึกที่ว่านี้เกี่ยวข้องกับปรัชญาปารมยะ ซึ่งพระเวทเกี่ยวข้องกับไฟ ลม และดวงอาทิตย์ (Diskul 2004: 31) ข้อมูลจารึกดังกล่าว ผู้วิจัยใคร่ตั้งประเด็นว่า เป็นไปได้หรือไม่ที่พราหมณ์ในราชสำนัก พระเจ้าราชนทรวรมันที่ 2 ถือนองค์ประกอบ คัมภีร์พระเวทมี 3 เล่ม หรือไตรเพท ในจารึกเมืองเสมา ระบุชัดเจนว่าพราหมณ์ ราชสำนักพระเจ้าชัยวรมันที่ 5 เชี่ยวชาญไตรเพท (Khamtho 1986: 114) ซึ่งผู้วิจัย กล่าวไปแล้วว่าจารึกหลักนี้ คำศัพท์กฤตสังขยาพระเวทในปืมหาศักราชแทนเลข 4 ดังนั้น จึงแสดงชัดเจนว่า กฤตสังขยากำหนดความหมายตัวเลขเป็นแบบแผน ไม่เกี่ยวข้องกับคัมภีร์ไตรเพท กล่าวคือ ความคิดเรื่อง พระเวทแทนเลข 4 เป็นที่รับรู้ ในหมู่นักปราชญ์อยู่แล้ว แต่การยึดถือคัมภีร์เพื่อใช้ประกอบพิธีกรรมหรือแบบแผนพิธี อันศักดิ์สิทธิ์พราหมณ์ในราชสำนักของพระเจ้าชัยวรมันที่ 5 น่าจะถือคัมภีร์ไตรเพท เป็นคัมภีร์หลัก ขณะที่จารึกภาษาสันสกฤตในรัชสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ผู้วิจัยเห็น ว่าควให้คำตอบความเชื่อเรื่องพระเวท ซึ่งน่าจะระบุปืมหาศักราชขึ้นครองราชย์ของ พระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ได้ตรงจุด

ปัญหาเบื้องต้นคือ จารึกภาษาสันสกฤตของพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 แสดงข้อมูล ความเชื่อเรื่องพระเวทไม่มากนัก ทั้งนี้เพราะข้อมูลจารึกแสดงคติความเชื่อทาง พระพุทธศาสนามากกว่าศาสนาพราหมณ์ มีเพียงจารึกปราสาทจรุงที่ให้รายละเอียด พระเวทบางโคล่ อย่างไรก็ตาม วัฒนธรรมการเขียนจารึกภาษาสันสกฤตในรัชสมัย พระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ซึ่งเจริญเฟื่องฟู มีจารึกภาษาสันสกฤตที่เขียนโดยพราหมณ์ ไศวนิกาย คือ จารึกปราสาทโตว์ ระบุความเชื่อเรื่องพระเวทไว้ชัดเจน ดังนั้น ผู้วิจัยจึง จะพิจารณาข้อความจารึกปราสาทโตว์ และจารึกปราสาทจรุง ดังนี้

1. จารึกปราสาทโตว์ ประพันธ์โดยพราหมณ์ชื่อภูเปนทรบัณฑิต (ที่ 3) แห่ง กุศุสเถลี ใน ม.ศ. 1117 ตรงกับ ค.ศ. 1195 หรือ พ.ศ. 1738 จารึกหลักนี้ชี้ให้เห็นคติ ความเชื่อของพราหมณ์ที่ดำรงอยู่ในรัชสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ผู้วิจัยเห็นว่าความ เชื่อทางศาสนา คือ จารีตปฏิบัติของชนชั้นนำในราชสำนัก ดังนั้น คติความเชื่อทาง ศาสนาย่อมสื่อถึงความเคลื่อนไหวทางความคิดในบริบททางศาสนา เชื่อสายตระกูล พราหมณ์ผู้รณณาจารึกทำหน้าที่เป็นผู้พิพากษารับใช้พระมหากษัตริย์ต่อเนื่องถึง

3 พระองค์ คือ พระเจ้าชัยวรมันที่ 6 พระเจ้าธรณินทรวรมันที่ 1 และพระเจ้าสุริยวรมันที่ 2 สืบมาจนถึงภูเพนทรบัณฑิต (ที่ 3) ซึ่งมีตำแหน่งเป็นหัวหน้าผู้พิพากษาในรัชสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 7

จารึกปราสาทโตร์ เป็นหลักฐานที่ไขคำตอบปมหาศักราชขึ้นครองราชย์ของพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 เนื่องจากเป็นจารึกสดุดีพระเกียรติพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 จารึกกล่าวถึงคัมภีร์ของพราหมณ์ในสายตระกูล ภูเพนทรบัณฑิต ได้แก่ คัมภีร์ลิตานตะ คัมภีร์ตรรกศาสตร์ ไวยากรณ์ของปาณินิ คัมภีร์พระเวท และคัมภีร์อรรถศาสตร์ ดังที่ว่า

“ลิตานตะตรรกมฺนิสมมตศฺวทจาสูตร
เวทารถปญจชลธีน ปิวติ สม หฤทยม /
ปีโตชฺชหิไตกลสริตามปติรฺ อาศฺ ตาวช
ชิหฺราย กิณ กิล น กุมภภาโว ปิยสฺมิน //
เมื่อเขาได้ดื่มมหาสมุทรทั้ง 5 คือ ลิตานตะ (หลักคำสอน) ตรรกศาสตร์ ไวยากรณ์ของผู้ที่นับถือว่าเป็นมุณี (ปาณินิ) วิชาพระเวท และอรรถศาสตร์ เมื่อก่อนนี้
ฤชือคัลตยะ ก็ได้ดื่มมหาสมุทรแห่งเดียวแล้วคาย
ออกมาทันทีทันใด จะไม่ละลายใจเลยหรือ”

(Prasat Tor inscription stanza 47)

คัมภีร์ศิลปศาสตร์เหล่านี้ เป็นคู่มือเรียนรู้ของพราหมณ์ ขอบเขตความรู้ในคัมภีร์ครอบคลุมปรัชญาจักรวาลวิทยา ตรรกศาสตร์ ไวยากรณ์ คู่มือพิธีกรรม และหลักการปกครองสำหรับพระราชา มีที่น่าสนใจ 2 ประการ ประการแรก ในบรรดาคัมภีร์ 5 เล่มนี้ ปรากฏคัมภีร์ลิตานตะ ซึ่งมีเนื้อหากว้างขวางทั้งไวยากรณ์ ปรัชญา และดาราศาสตร์ แสดงว่าความคิดเรื่องภูตสังขยาหรือการใช้ตัวเลขเป็นกฎที่พราหมณ์ในรัชสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 รู้จัก ตามที่ผู้วิจัยกล่าวไปแล้วว่าตำราปัญจลิตานติกาของวราหมิหิระ นักปราชญ์โบราณอินเดียในคริสต์ศตวรรษที่ 6 ได้พัฒนาและจัดระบบภูตสังขยาไว้อย่างเป็นระบบ ชุดคัมภีร์ที่เรียกว่าลิตานตะนี้จึงเป็นคู่มือการตรวจสอบแบบแผนที่พราหมณ์ได้เขียนไว้ ประการที่สอง การอ้างถึงคัมภีร์พระเวทใช้

ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา จารึกปราสาทโตว์เป็นจารึกหลักเดียวในรัชสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ที่ชี้ให้เห็นว่าคัมภีร์พระเวทต้องประกอบด้วย 4 คัมภีร์²

ความเชื่อเรื่องพระเวทประกอบด้วยคัมภีร์ 4 เล่มดังกล่าว ปรากฏในบทนอบน้อมพระพรหม กวีกล่าวว่าพระพรหมให้กำเนิดพระเวท 4 เล่ม ด้วยเหตุที่เป็นคัมภีร์กำเนิดจากเทพ พระเวทจึงเป็นแหล่งสรรพศาสตร์ชั้นสูง แม้แต่พระคิวกียังต้องเข้าถึงความรู้ในคัมภีร์พระเวท ดังที่ว่า

“อมโฆฆุรุ ภูวิ วิภาติ วิภาสิรุ อาสิรุ
เวไทศ จตุรสิริ อปี ภูตปเตร อธิไตะ /
เยน วุชชัย นิชสรคควิวาทกาเล
วิษณูรุ อโศคตริ อโรวทไนรุ อยุธามนาม //

พระพรหมปรากฏบนโลก ด้วยแสงเหล่านี้ คือ คัมภีร์
พระเวททั้ง 4 ถูกเรียนแล้วโดยพระคิวกี การอวตารของ
พระวิษณุ ได้ถูกจัดแจงแล้วโดยพระองค์ ด้วยการ
ทอดพระเนตรลงมายังเบื้องล่างของเทพทั้งหลาย”

(Prasat Tor inscription stanza 3)

2. จารึกปราสาทจรง จารึกหลักนี้ประกอบด้วยจารึก 4 หลัก ได้แก่ จารึกหลักที่ k.287, k.288, k.547 และ k.597 เนื้อหาจารึก 4 หลักมีสภาพไม่สมบูรณ์ ตัวอักษรในจารึกขาดหายไปมาก จึงไม่ปรากฏชื่อกวี แต่น่าสังเกตว่าจารึกหลักที่ k.287 และ k.288 ซึ่งมีเนื้อหานานยาวที่สุด เนื้อหาจารึกด้านที่ 4 ตรวจสอบคำอ่าน

² ความเชื่อพระเวทประกอบด้วยคัมภีร์ 4 เล่ม จำแนกเนื้อหาคัมภีร์ได้เป็น 2 ส่วน ส่วนแรก เนื้อหาคัมภีร์ประกอบด้วยเรื่องราวความเชื่อห่างไกลจากโลกมนุษย์ และห่างไกลจากความเชื่อที่เกี่ยวกับชีวิตมนุษย์ เห็นได้จากฤคเวท สามเวท ยชุรเวท ซึ่งเน้นเรื่องราวทางศาสนา เน้นการบูชาขัญเพื่อผลบุญส่งเสริมให้ไปเกิดบนสวรรค์ ส่วนที่สอง เนื้อหาคัมภีร์เน้นเรื่องราวในชีวิตประจำวันของมนุษย์เป็นหลัก เห็นได้จากอถรรพเวท ซึ่งนำเสนอเรื่องราวการเกิด การตาย ความรัก การแต่งงาน ครอบครัวและบ้าน เป็นต้น ทั้งเกี่ยวข้องกับการทำพิธีให้พ้นจากทุกข์และทำให้ชีวิตเป็นมงคล (Kam - Ek 2004: 224).

ไม่ได้ อาจนุমানได้ว่าตั้งแต่แรกเมื่อมีการแต่งจารึกนั้น กวีระบุชื่อของตนเองไว้ในด้านนี้ ต่อเมื่อตัวอักษรที่จารึกลบเลือน ชื่อกวีจึงลบเลือนไปด้วย เห็นได้จาก 8 บรรทัดสุดท้ายของจารึกปราสาทจรุง หลักที่ k.288 ถึงแม้เนื้อหาจับความไม่ได้ แต่ปรากฏคำอ่านภาษาเขมรว่า “กมฺรเตง” ซ้ำกันอย่างต่อเนื่อง เขาเคยเห็นว่าอาจเป็นชื่อของกวีที่รจนาจารึกหลักนี้ก็เป็นได้

จารึกปราสาทจรุง บันทึกความเชื่อเรื่องพระเวทว่าเป็นความรู้ชั้นสูงที่พระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ทรงเรียนรู้ กวีกล่าวว่าพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ทรงรู้หลักการของเหตุผลหรือที่เรียกว่าปรัชญานายะ และความรู้พระเวท อันเป็นศาสตร์ที่เป็นที่รู้จักกันดี การที่ปรัชญาพราหมณ์แทรกซึมเข้าสู่ราชสำนักเช่นนี้ ถือเป็นจาริตทางศิลปศาสตร์ที่พระมหากษัตริย์ทรงเรียนรู้ กวีผู้รจนาจารึกกล่าวว่าเมื่อพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 เรียนรู้ปรัชญานายะและพระเวทจนเจนจบ ส่งผลให้พระราชจริยาวัตรของพระองค์เป็นที่น่ายกย่องในหมู่สาธุชน ดังที่ว่า

“นทีศฺรฺตฺนินายมฺ อปิ ปฺรติตํ

คาสฺตเร ศฺริโต นฺยายวิทฺ อนุยถาปี

รณฺ วมณฺช ปฺรติภูลฺลวฤตฺตํ

น เวตสจจรรคตํ ติยฺ ยะ

เพราะว่าพระองค์เป็นผู้ที่รู้หลักการของเหตุผล

(นายะ) พระองค์จึงทรงอาศัยหลักการเหตุผลของ

แม่น้ำและพระเวท ซึ่งเป็นที่รู้จักกันดีในศาสตร์ทั้งหลาย

โดยไม่เปลี่ยนแปลง เพราะฉะนั้น ในสงครามพระองค์

จึงทรงทำลายคนที่มีความประพฤติแบบย่อนคร แต่จะ

ไม่ทรงทำลายคนที่มีความประพฤติแบบต้นหวาย”

(Prasat Chrung inscriptions k.288 stanza 89)

นอกจากนี้ กวียกย่องแผ่นดินรัชสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ว่าสะอาดบริสุทธิ์ เหตุที่แผ่นดินน่ายกย่องเพราะเหล่านักบวชให้ความสำคัญต่อหลักปรัชญาการดำรงชีวิตซึ่งสัมพันธ์กับอาศรมของวรรณะนั้น ๆ นอกจากนี้ ความเชื่อของพราหมณ์ยัง

สะท้อนจากการอ้างถึงคัมภีร์สมฤติ อันเป็นคัมภีร์ในชั้นหลังคัมภีร์พระเวท ดังจารึกที่ว่า

“ศลาขย้า ภิว ฺปญญวํ มเทศ
มหริศรณาศรมกิริตตนาตมยาม /
ครุปรยตนาณคณานุราคำ
สมฤติยถา โย นียเมน เกเช //

พระองค์มีแผ่นดินที่น่าสรรเสริญให้เป็นแผ่นดินที่
สะอาดบริสุทธิ์ ที่พร้อมไปด้วยการพรรณนาถึง
อาศรมของวรรณะ โดยเหล่ามหาฤชี เหมือนมีคัมภีร์
สมฤติที่มีความรักในคุณอันน้อยใหญ่ เพราะความเพียร
พยายามของครู”

(Prasat Chung inscriptions k.288 stanza 70)

จารึกข้างต้น แสดงความเฟื่องฟูของศาสนาพราหมณ์ในรัชสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 เป็นที่ประจักษ์ว่าบริบททางศาสนาช่วงเวลานี้มีมิติหลากหลาย ด้วยพระมหากษัตริย์ทรงให้อิสระแก่ประชาชนในการนับถือศาสนา จึงปรากฏความเชื่อทั้งพราหมณ์และพุทธ โดยเฉพาะแนวคิดพุทธตันตระ เป็นแนวคิดที่ผสมผสานความเชื่อพุทธและพราหมณ์ซึ่งปฏิเสธไม่ได้ว่าแพร่กระจายตลอดยุคสมัยเมืองพระนคร (Harris 2005: 16) และเจริญรุ่งเรืองอย่างยิ่งในรัชสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ดังนั้น บริบทศาสนายุคสมัยนี้ กระแสความเชื่อพุทธและพราหมณ์ขับเคลื่อนอุดมการณ์ชนชั้นนำในราชสำนัก ควบคุมเสถียรภาพในหมู่ศาสนิกชนหลากหลายลัทธิ เฉพาะคำประพันธ์บทนี้ จะเห็นได้ว่าบรรยากาศบริเวณปราสาทจรุง เต็มไปด้วยที่อาศรมของพราหมณ์ กวีอ้างคัมภีร์สมฤติ แสดงว่าความรู้เรื่องพระเวท เป็นกระแสความเชื่อของพราหมณ์ ยุคสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ที่ยึดถือชุดความรู้เสริมคำอธิบายพระเวท คัมภีร์ประเภทสมฤตินี้ เชื่อว่าถ่ายทอดในหมู่มนุษย์ ไม่ใช่ถ่ายทอดจากเทพ หมายความว่าคัมภีร์เขียนขึ้นโดยมนุษย์เพื่อขยายความคัมภีร์ประเภทศรุต ตัวอย่างคัมภีร์สมฤติ เช่น เวทาค์อุปเวท และธรรมศาสตร์ เป็นต้น คัมภีร์เหล่านี้ตามประวัติวรรณคดีสันสกฤตจัดอยู่ในสมัยสุตระ (ราว 300 ปีก่อนพุทธศักราช) อันเป็นช่วงเวลาที่นักปราชญ์เขียนคัมภีร์เพื่อ

ใช้เป็นองค์ประกอบ หรือภาคผนวกพระเวท โดยมีฐานคิดเพื่อสร้างความเข้าใจในพระเวท การสวดพระเวท และการประกอบยัญพิธี (Sarapadnuk 1979: 21, Phromsuthirak 2008: 30)

การที่กวีผู้รจนาจารึกปราสาทจริง อ่างคัมภีร์สมฤตอันเป็นหมวดหมู่คัมภีร์ที่เกิดขึ้นในชั้นหลังสมัยพระเวท ซึ่งพระเวทมีองค์ประกอบ 4 เล่มแล้ว จึงชี้ให้เห็นการรับรู้ศาสตร์พระเวทในหมู่พราหมณ์มีกระแสพัฒนาการ มีการสั่งสมองค์ความรู้ในคัมภีร์สืบทอดต่อเนื่อง สอดคล้องกับภาพสลักผนังปราสาทบายน แสดงให้เห็นบทบาทพราหมณ์ผู้อาวุโสในอาศรม แวดล้อมด้วยพราหมณ์ผู้เป็นศิษย์ พราหมณ์ในอาศรมมีหน้าที่อ่านคัมภีร์ทางศาสนา และสวดบริกรรมคาถา ดังนี้

ภาพที่ 1
ภาพสลักพราหมณ์ที่ผนัง
ด้านในปราสาทบายน
(Source: D. Coe 2003)

ความเชื่อเรื่องพระเวท ซึ่งพราหมณ์ในรัชสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ถือว่าพระเวทมีองค์ประกอบคัมภีร์ 4 เล่ม หลักฐานที่สนับสนุนก็คือ จารึกปราสาทมังคลารถ ก่อนหน้าที่พราหมณ์หฤषิกเสกเดินทางเข้ามายังราชสำนักพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 พราหมณ์ผู้นี้เล่าว่าอาณาจักรกัมพูชามีผู้เชี่ยวชาญพระเวทเป็นอันมาก (Finot 1925: 403) ที่น่าพิจารณาคือ กวีกล่าวถึงพระเวททั้ง 4 ในคำประพันธ์ น่าจะสื่อความหมายแฝงอยู่ด้วย ดังคำประพันธ์บทที่ 11 กวีใช้คำสมาสว่า “เอกานโนตสฤชภูจตุรเวท” เพื่อเล่นล้อกับคำสมาสอีกชุดว่า “จตุรเวทโนตสฤชภู - จตุรเวท ปติมหม” กระสวนข้อความสองแห่งนี้เห็นได้ว่าแสดงอหังการของกวี คำสมาสชุดแรกพราหมณ์

หฤษีเกศ (วิปรี) ถืตตนเองได้ปลดปล่อยพระเวทออกจากปากด้านเดียว ส่วนคำสมาสชุดที่สอง สืบเนื่องจากพราหมณ์ผู้นี้เหยยหัยัน (อิวาหสต) พระพรหม (ปีตามหม) ที่ได้ปลดปล่อยพระเวททั้ง 4 ออกจากพระโอษฐ์ 4 ด้าน (Finot 1925: 398) ข้อความนี้มีประเด็นสำคัญคือ ความเคลื่อนไหวของพระเวทในราชสำนักพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ถูกแรงปะทะและถูกช่วงชิงมาตราบฐานคุณค่าของพระเวทโดยพราหมณ์ในรัชสมัยต่อมา ดังข้อความที่กล่าวถึงพราหมณ์ พระเวท และพระพรหม แฝงนัยตีความได้ 2 ระดับ กล่าวคือ

ระดับแรก เป็นการรับรองเรื่องเล่าปรัมปราในหมู่พราหมณ์ที่ถือว่าพระเวทเก็บรายละเอียดความลับของความรู้ทั้งหมดไว้ในพระโอษฐ์ของพระพรหม ผู้ใดไม่สามารถล่วงละเมิดได้ ดังเรื่องราวปรัมปราคติเกี่ยวกับพระมนูหรือเรื่องพระวิษณุอวตารมาเป็นปลา ซึ่งเป็นปางแรกในบรรดา 10 ปาง ต้นเรื่องเล่าถึงอสูรหัยครีพที่ขโมยคัมภีร์พระเวทในพระโอษฐ์ของพระพรหม ขณะที่พระพรหมบรรทม พระวิษณุจึงต้องอวตารลงมาปราบอสูรเพื่อนำพระเวทกลับคืนมา (Kamandalu 2014: 173)

ระดับที่สอง การที่กวีผู้รจนาจารึกปราสาทมังคลารถ เยยหัยันพระพรหมที่ปลดปล่อยพระเวทจากพระโอษฐ์ทั้ง 4 ด้าน ช่อนความหมายที่ชวนตีความ ผู้วิจัยใคร่ตีความว่าอาจสัมพันธ์กับระบบสัญลักษณ์ทางศิลปกรรมที่ยิ่งใหญ่ที่สุดในรัชสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 อนุมานได้ว่าเป็นพระพักตร์ของทิพยบุคคลสถกบนยอดปราสาทบายน ซึ่งอาจมองได้ว่าเป็นพระพักตร์ของ พระโพธิสัตว์อวโลกิเตศวร (Thamrungraeng & Pakdeekham 2014: 139) หรือมองได้ว่าเป็นพระพักตร์ของพระพรหม ซึ่งเชื่อมโยงกับพระเวท 4 คัมภีร์เช่นเดียวกัน โดยยอดปราสาทบายนส่วนใหญ่ประดับด้วยพระพักตร์ของทิพยบุคคล 4 พักตร์ แต่ละพักตร์มีพระเนตรสอดส่อง 4 ทิศ มีพระโอษฐ์ทั้ง 4 กิ่งแย้มสรวล รูปจำหลักบนยอดปราสาทบายนเป็นรูปพระพักตร์ 4 พักตร์ดังตัวอย่างรูปภาพ ต่อไปนี้

ภาพที่ 2
ภาพพระพักตร์ของทิพยบุคลลขนาด
ใหญ่ที่ยอดปราสาทบาเยน
(Source: Brukoff 2011)

อย่างไรก็ตาม มาตรฐานการใช้คำศัพท์พระเวทที่เกี่ยวกับภูตสังขยาแทนเลข 4 ไม่เปลี่ยนแปลงโดยเฉพาะการอ้างพระเวทในปมहाศักราชขึ้นครองราชย์ของพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ไม่อาจตีความว่าพระเวทเป็นเลข 3 ได้ จากการศึกษาจุดเริ่มต้นการอ้างพระเวทในปมहाศักราชเชื่อมโยงยังบริบทความเชื่อพระเวทในรัชสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ดังกล่าว ผู้วิจัยพบว่ามีประเด็นที่เกี่ยวข้องกับบริบททางด้านการเมืองสมควรจะกล่าวถึงต่อไปด้วย

ความสัมพันธ์ระหว่างปีมหาศักราชกับบริบทที่เกี่ยวข้อง

จากการวิเคราะห์ความเชื่อพระเวทที่สัมพันธ์กับภูตสังขยา ผู้วิจัยเห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างปีมหาศักราชขึ้นครองราชย์ของพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 กับบริบทการเมือง 2 ประเด็น ประเด็นแรกปีมหาศักราชขึ้นครองราชย์ของพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 เกี่ยวข้องกับปีมหาศักราชในจารึกที่เมืองหมีเซิน (My - son) ที่กล่าวถึงเจ้าชายวิทยานันทะเสด็จมายังอาณาจักรกัมพูชาอย่างมีนัยสำคัญ ประเด็นที่สองปีมหาศักราชมีความสัมพันธ์กับการก่อสร้างศาสนสถานปราสาทตาพรหม และปราสาทพระขรรค์ ดังนี้

1. ปีมหาศักราชขึ้นครองราชย์ของพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 สันนิษฐานว่าเกี่ยวข้องกับปีมหาศักราชในจารึกที่เมืองหมีเซิน โดยกล่าวถึงเจ้าชายวิทยานันทะเสด็จมายังอาณาจักรกัมพูชา

นอกจาก ม.ศ. 1104 ปรากฏในจารึกกลุ่มอโรคยศาลา และจารึกปราสาทพินามอากาศดังกล่าวแล้ว จารึกภาษาจามที่เมืองหมีเซิน อาณาจักรจามปา ลำดับเหตุการณ์เจ้าชายวิทยานันทะเดินทางเข้ามายังราชสำนักพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ตรงกับ ม.ศ. 1104 ด้วย จากข้อมูลจารึกฉบับตรวจสอบโดยฟินอต ระบุภูตสังขยาในปีมหาศักราชดังกล่าวแทนเลข 4 โดยใช้คำศัพท์แทนว่ามหาสมุทร ลำดับปีมหาศักราชตามรูปศัพท์ คือ “มหาสมุทร - อากาศ - พระจันทร์ - พระจันทร์” (Finot 1904: 975) ปีมหาศักราชที่สอดคล้องกับจารึกเมืองหมีเซิน ชี้ให้เห็นเหตุการณ์ที่เจ้าชายจามเดินทางมาผูกไมตรีกับพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 อย่างเป็นทางการ

จารึกเมืองหมีเซิน กล่าวถึงเจ้าชายวิทยานันทะว่ามีความรอบรู้พระพุทธรูปศาสนาพุทธ กวีผู้รจนาถ้อยคำย่อนเหตุการณ์ขณะที่เจ้าชายยังทรงพระเยาว์ได้เข้ามาในราชสำนักกัมพูชา ด้วยเหตุที่เจ้าชายทรงมีลักษณะมหาบุรุษ 33 ประการ จึงเป็นที่พอพระทัยของพระมหากษัตริย์กัมพูชา จนถึงกับทรงสั่งสอนศิลปศาสตร์และประเพณีเมืองมัลยังให้แก่เจ้าชายวิทยานันทะ (Finot 1904: 974)

ข้อมูลชุดนี้ เชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าชายวิทยานันทะกับพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 หรือระหว่างอาณาจักรกัมพูชากับอาณาจักรจามปา ซึ่งมีความเชื่อมโยงกับการแผ่ขยายพระราชอำนาจทางการเมืองของพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 เชื่อมโยงกับการแผ่ขยายพระราชอำนาจทางการเมืองของพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 เชื่อมโยงกับการแผ่ขยายพระราชอำนาจทางการเมืองของพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 เชื่อมโยงกับการแผ่ขยายพระราชอำนาจทางการเมืองของพระเจ้าชัยวรมันที่ 7

ขณะนั้นเกิดกบฏเมืองมัลยัง พระเจ้าชัยวรมันที่ 7 จึงส่งเจ้าชายวิทยานันทะควบคุม กองทัพหลวงไปปราบกบฏ และการณ์ก็สำเร็จสมประสงค์ทุกประการ กลายเป็นว่า พระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ทรงโปรดปรานเจ้าชายพระองค์นี้เป็นอันมาก ทรงสถาปนา พระเกียรติแต่งตั้งเป็นเจ้าชายยุพราช ขณะที่เจ้าชายจามทรงช่วยเหลือพระเจ้า ชัยวรมันที่ 7 ทำสงครามกับจามปาเช่นเดียวกัน (Coedès 1968: 170) ประเด็นชวน คิดก็คือ ตามทฤษฎีของเซแดซ เจ้าชายวิทยานันทะทรงลี้ภัยทางการเมืองเข้ามายัง อาณาจักรกัมพูชา ถ้าพิจารณาจากนัยในจารึกจามแล้ว การเสด็จมายังอาณาจักร จามปามีนัยสำคัญมากไปกว่านั้นหรือไม่ กล่าวคือ ใน ม.ศ. 1104 เป็นปีขึ้นครองราชย์ ของพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ไม่ใช่ ม.ศ. 1103 ตามที่เซแดซลำดับเหตุการณ์ไว้ เพราะ หากพิจารณาความสอดคล้องของเหตุการณ์ทางการเมืองแล้ว การสถาปนาพระราช อำนาจของพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ใน ม.ศ. 1104 คงจัดขึ้นอย่างยิ่งใหญ่และสม พระเกียรติ เจ้าชายวิทยานันทะในฐานะมีความสัมพันธ์กับพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ซึ่ง อาจจะรักษาสัมพันธ์ไมตรีขณะที่พระเจ้าชัยวรมันที่ 7 เสด็จไปยังอาณาจักรจามปา ขณะที่พระชนมายุไม่มากนัก เจ้าชายจามคงจะทรงรับรู้ความเคลื่อนไหวของพระเจ้า ชัยวรมันที่ 7 ในการเสวยราชสมบัติปีดังกล่าว ฉะนั้น ตัวเลข ม.ศ. 1104 จึงบันทึกไว้ ในจารึกที่จามปา เพื่อยืนยันวาระเฉลิมฉลองพระราชอำนาจของพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ขณะที่ขึ้นครองราชย์

2. ปิณฑการาขมีความสัมพันธ์กับการก่อสร้างศาสนสถานปราสาท ตาพรหม และปราสาทพระขรรค์

การศึกษาที่ผ่านมา ทำให้ได้ข้อสรุปถูกต้องสั่งขยาแทนพระเวท เชื่อมโยงเนื้อความ จารึกปราสาทพระขรรค์ คำประพันธ์บทที่ 34 บรรทัดที่ 68 ซึ่งผู้วิจัยกล่าวไปก่อน หน้าแล้วว่าเซแดซ ตีความพระเวทแทนเลข 3 แต่เมื่อสรุปได้ว่าถูกต้องสั่งขยาแทนพระเวท ไม่ได้แทนเลข 3 คำประพันธ์ที่ยกมานี้ จึงควรเปลี่ยนมุมมองใหม่ ดังนี้

“ส ศรีชัยวรมนญปศุ
ศรีชัยวรมเมศุราชยโลเกศม /
เวเทนุจันทรรูไปร
อุทมิลยาทุ อตร ปิตฤมรตติม //

พระเจ้าแผ่นดินพระองค์นั้น พระนามว่าศรีชัยวรมัน

ทรงเบิกพระเนตร พระประติมาของพระราชบิดา
(พระเจ้าธรณีนทวรมันที่ 2) คือ องค์พระโลเกศวรที่มี
พระนามว่า ศรีชยวรมศวร ในปีที่กำหนดด้วยรูป -
พระจันทร์ - พระจันทร์ - พระเวท”

(Preah Khan inscription stanza 34)

สาระจารึก ก็คือ พระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ทรงทำพิธีเบิกพระเนตรองค์พระประติมา
ของพระราชบิดา พระโลเกศวรพระนามว่า “ศรีชยวรมศวร” เนื้อหาบทที่ 3 แปลว่า
ตรงกับปี่มหาศักราชประกอบด้วย รูป (1) พระจันทร์ (1) พระจันทร์ (1) พระเวท (4)
ดังนั้น ม.ศ. 1114 ทางราชสำนักประกอบพิธีบูชารูปเคารพพระโพธิสัตว์ที่เป็นรูป
เหมือนพระเจ้าธรณีนทวรมันที่ 2 สรุปได้ว่า การทำพิธีเบิกพระเนตรรูปเคารพใน
ปราสาทพระขรรค์ไม่ใช่ ค.ศ. 1191 หรือ พ.ศ. 1734 หากเป็น ค.ศ. 1192 หรือ
พ.ศ. 1735

ปี่มหาศักราชที่ปรากฏในจารึกปราสาทพระขรรค์ เกี่ยวข้องกับปี่มหาศักราชที่
ปรากฏในจารึกปราสาทตาพรหม คือ ช่วงเวลาที่พระเจ้าชัยวรมันที่ 7 โปรดให้
สถาปนาพระรูปเหมือนของพระราชมารดา คือ เจ้าหญิงศรีราชจุทามณี ไว้ภายใน
ปราสาทตาพรหม ใน ม.ศ. 1108 ตรงกับ ค.ศ. 1186 หรือ พ.ศ. 1729 ดังคำจารึก
ต่อไปนี้

“ปราดิษฐูปจุ ศรีชยราชจุทาม
มณิม มณิตโยติตปุณยเทหาม /
ตลยาณ ชนายนยา ชินมาตมูรตตี
มูรตตี สมูรตติหุศตางกูไปะ //

พระองค์ได้ทรงประดิษฐานแล้วซึ่งรูปของพระมารดา
คือ ศรีราชจุทามณี ในปีที่กำหนดด้วยรูป - พระจันทร์ -
ท้องฟ้า - รูป ที่มีพระวรกายที่เกิดจากบุญ (ความ
บริสุทธิ์) อันโชติช่วงเหมือนกับแสงแก้วมณีให้เป็นรูป
เคารพแห่งพระมารดาของพระพุทธเจ้าที่ราชวiharานัน”
(Yamdate 2015: 136)

ปีมหาศักราชที่ระบุข้างต้น เนื้อหาบาทที่ 4 แปลว่าตรงกับปีมหาศักราช ประกอบด้วย รูป (1) พระจันทร์ (1) ท้องฟ้า (0) รูปหรือร่างกายพระศิวะ (8) คือ ปี 1108 เชื่อมโยงข้อมูลการก่อสร้างปราสาทพระขรรค์มีระยะเวลาห่างจากช่วงเวลา ก่อสร้างปราสาทตาพรหม 6 ปี ไม่ใช่ระยะเวลาห่าง 5 ปี ตามข้อมูลเดิมที่เซแดซ อธิบายไว้ (Coedès 1947: 194) ส่วนพระศนะของแซนด์เลอร์ แม้จะแสดงความเห็น ต่อปีขึ้นครองราชย์ของพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ไม่ตรงกับความคิดเห็นของเซแดซ แต่ดูเหมือนว่าการยอมรับปีการก่อสร้างปราสาทตาพรหมและปราสาทพระขรรค์ ก็ดูจะมี ทิศทางเดียวกัน คือเชื่อว่า ปีก่อสร้างปราสาทพระขรรค์ ตรงกับ ค.ศ. 1191 ซึ่ง ยอมรับโดยคุณภู่วะเพทแทนเลข 3 ดังที่แซนด์เลอร์นำเสนอข้อมูลช่วงเวลาการ ก่อสร้างปราสาทพระขรรค์ และคติความเชื่อการก่อสร้างปราสาท ดังนี้

“Preah Khan was dedicated in 1191 and houses a portrait statue of Jayavarman’s father, Dharanindravarman, with the traits of Lokeshvara, the deity expressive of the compassionate aspects of the Buddha. The symbolism is relentlessly appropriate, for in Mahayana Buddhist thinking the marriage of wisdom (prajna) and compassion (karuna) gave birth to enlightenment, which is to say, to the Buddha himself, the Enlightened one”

(Chandler 2008: 74)

แม้ความคลาดเคลื่อนการตีความตัวเลขพระเวทในปีมหาศักราชพบจุดเดียว แต่ก็ส่งผลต่อการเรียบเรียงพระราชประวัติของพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 โดยภาพรวม ผลการศึกษาในหัวข้อนี้ ทำให้เห็นว่าช่วงเวลาที่บ้านขยววิทยานันทะเสด็จมาราชสำนัก พระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ใน ค.ศ. 1104 ตัวเลขนี้ สัมพันธ์กับปีขึ้นครองราชย์ของพระเจ้า ชัยวรมันที่ 7 ดังปรากฏในจารึกประจำอโรคยศาลาหลักต่าง ๆ และจารึกปราสาท พิมานอากาศ แสดงว่าเจ้าชายจามทรงทราบความเคลื่อนไหวภายในราชสำนักกัมพูชา

เป็นอย่างดี จึงเสด็จมาร่วมพิธีเฉลิมฉลองวาระสำคัญนี้ด้วย การที่เจ้าชายจามเสด็จมายังราชสำนักกัมพูชา เพราะทรงหวังผลประโยชน์ทางการเมือง ซึ่งเหตุการณ์ต่อจากนี้เจ้าชายจามไม่เพียงทรงผูกสัมพันธ์ไมตรีกับพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 หากยังทรงสร้างฐานอำนาจของพระองค์ด้วย

ขณะเดียวกันจากการตีความคำศัพท์พระเวทแทนเลข 4 นับว่าเปลี่ยนคำอธิบายการสถาปนาปราสาทพระขรรค์ ไม่ใช่ข้อมูลเดิมที่เขแด่ขออธิบายไว้ด้วย เพราะช่วงเวลาก่อสร้างปราสาทพระขรรค์คำศัพท์พระเวทในปัมหารักกราชไม่ได้แทนเลข 3 แต่เป็นเลข 4 ระยะเวลาจึงถอยห่างจากที่พระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ทรงสถาปนาพระรูปเหมือนของพระราชมารดาในปราสาทตาพรหมเป็นเวลา 6 ปี

บทสรุป

การอ้างอิงปัมหารักกราชขึ้นครองราชย์ของพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ไม่ว่าจะเป็นปี ม.ศ. 1103 หรือ 1104 อยู่ที่มุมมองของผู้อ้างอิงข้อมูล ไม่มีข้อมูลใดผิดหรือถูก และไม่เปลี่ยนแปลงโครงสร้างประวัติศาสตร์ เพียงแต่ระยะเวลาถอยห่างแตกต่างกัน หากเชื่อว่า ม.ศ. 1103 เป็นช่วงที่พระเจ้าชัยวรมันที่ 7 เสวยราชสมบัติก็จะย้อนเวลาก่อนหน้า ม.ศ. 1104 เพียง 1 ปี

ประเด็นที่สำคัญคือ พระเวทตามที่ระบุในจารึกมีความหมายเท่ากับเลข 4 ขณะที่ภูตสังขยาแทนเลข 3 ไม่เกี่ยวกับพระเวทและไม่เกี่ยวข้องกับภูตสังขยาดวงตาในจารึกปราสาทมังกลารัตถ์ที่พินด์กล่าวถึง การตีความพระเวทแทนเลข 3 เกิดจากทฤษฎีของพินด์ ซึ่งตีความตามปรัชญาความเชื่อทางศาสนา

ภูตสังขยาแทนดวงตาในจารึกปราสาทมังกลารัตถ์ ระบูปัมหารักกราชขึ้นครองราชย์ของพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ประกอบด้วย ดวงตา - อากาศ - พระจันทร์ - หัวใจ ซึ่งจากทฤษฎีของพินด์เห็นว่าดวงตาในข้อความนี้ คือ พระเนตรทั้ง 3 ดวงของพระศิวะ เชื่อว่าอาจเทียบได้กับปรัชญาไศวนิกายที่อธิบายพระเนตรของพระศิวะ แทนพระอาทิตย์ พระจันทร์ และดวงไฟ การตีความดวงตาเท่ากับเลข 3 และเป็นเกณฑ์ตัวเลขแทนพระเวทในจารึกของพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 เป็นแนวทางหนึ่งในการตีความซึ่งเปิดช่องให้ศึกษาต่อได้อีก เพราะคำศัพท์ “เนตร” ให้ความหมายแตกต่างจากคำศัพท์ว่า “ตรีเนตร” ซึ่งระบุพระสมัญญานามของพระศิวะ ดังนั้น ทฤษฎี

ของฟินด์ที่นำทางไว้ เอื้อให้ผู้อ่านจารึกตีความคำศัพท์ “เนตร” ในปมहाศกราชได้หลายแนวทาง ดังที่ผู้วิจัยเสนอแนวทางตีความดวงตาที่ปรากฏในจารึกปราสาทมังคลารถ ประมวลคำตอบได้ 3 แนวทาง ดังนี้ แนวทางแรก ดวงตาในภุตสังขยาเท่ากับดวงตาของพราหมณ์ เพราะพราหมณ์เป็นผู้หยั่งเห็น และสัมผัสรับรู้พระเวทด้วยจักขุญาณ ดังมีหลักฐานคือ คติความเชื่อโบราณแทรกในมหาภารตะ และดูเหมือนว่ากวีผู้รจนาจารึกหลักนี้ ยกย่องความสามารถของพราหมณ์ ตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างพราหมณ์กับพระเวทเป็นสิ่งคู่กัน เพราะพราหมณ์จำเป็นต้องพึงพอใจต่อการเรียนและการสอนพระเวท หากไม่ปฏิบัติตามพันธกิจนี้พราหมณ์จะไปสู่พรหมโลกและเข้าถึงพระพรหมไม่ได้ ดังนั้น การอ่านพระเวทจึงใช้ดวงตาพิเศษของพราหมณ์สัมผัสรับรู้พระเวททั้ง 4 แนวทางที่สอง หากดวงตาไม่ได้เทียบกับดวงตาของพราหมณ์ แสดงว่าจารึกหลักนี้บันทึกขึ้นครองราชย์ของพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 คลาดเคลื่อน เพราะดวงตาตามแบบแผนภุตสังขยาแทนเลข 2 ดังนั้น เมื่อประกอบเป็น ม.ศ. 1102 เวลาย่อมคลาดเคลื่อนจาก ม.ศ. 1103 และ 1104 ส่วนแนวทางที่สาม เป็นข้อเสนอที่ว่าเป็นไปได้หรือไม่ ยังมีระบบตัวเลขนับปมहाศกราชที่ชนรุ่นต่อมาไม่อาจทราบได้ หรือภุตสังขยาดวงตาอาจเกี่ยวข้องกับรูปประติมากรรมอันเป็นระบบสัญลักษณ์ความเชื่อประจำยุคสมัย ซึ่งปัจจุบันสูญหายไปแล้ว หมายความว่า กวีทั้งประเด็นปริศนาจากศัพท์คำนี้โดยไม่มีผู้ใดตอบได้ อย่างไรก็ตาม ข้อเสนอคำตอบดังประมวลมานี้ ยืนยันได้ว่าการตีความภุตสังขยาประเด็นดวงตาในจารึกปราสาทมังคลารถ ยังไม่มีข้อยุติหากมีหลักฐานสนับสนุนชัดเจนพอ ย่อมเปลี่ยนแปลงข้อมูลการตีความใหม่ได้

การศึกษาครั้งนี้ ขยายพรมแดนภุตสังขยาพระเวทยังความเชื่อพระเวทในรัชสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ซึ่งจารึกภาษาสันสกฤตในรัชสมัยของพระองค์ มีข้อความกล่าวถึงพระเวท 2 หลัก คือ จารึกปราสาทไทร และจารึกปราสาทจรุง จารึก 2 หลักนี้ระบุถึงพราหมณ์ซึ่งยึดถือพระเวทมีองค์ประกอบของคัมภีร์ 4 เล่ม การอ้างคัมภีร์พระเวท และคัมภีร์สมฤติในจารึกปราสาทไทร และจารึกปราสาทจรุง พิสูจน์ให้เห็นว่า ในรัชสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ความเชื่อเรื่องพระเวทเป็นแบบกระแสช่วงหลังต่างจากกระแสการนับถือไตรเพท ดังนั้น งานวิจัยนี้จึงนำเสนอข้อมูลปมहाศกราชขึ้นครองราชย์ของพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ตรงกับ ม.ศ. 1104 (ค.ศ. 1182 หรือ พ.ศ. 1725)

การศึกษาประเด็นที่สัมพันธ์กับความเชื่อพระเวท ชี้ให้เห็นถึงความเคลื่อนไหวของศาสนาพราหมณ์ไศวนิกาย การที่ศาสนาพราหมณ์เจริญเฟื่องฟู นับเป็นกลไกถ่วงดุลกับศาสนาอื่น แม้พระมหากษัตริย์ เช่น พระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ทรงนับถือพระพุทธศาสนาหายาน โดยเฉพาะตันตระยาน ก็ได้ทรงปิดกั้นการนับถือลัทธิความเชื่อศาสนาอื่น ข้อมูลจารึกปราสาทไทรโสะตอนบริบทสังคมของพราหมณ์ตระกูลกูเปนทรบัณฑิต ทำหน้าที่เป็นหัวหน้าผู้พิพากษาแห่งเมืองกุศโลธิ ถือว่าเป็นตระกูลชนชั้นนำผู้อุปถัมภ์ไศวนิกายที่โดดเด่น เพราะฉะนั้นบรรยากาศการส่งเสริมความเชื่อของพราหมณ์จึงดำรงอยู่ได้ท่ามกลางความเชื่อในพระพุทธศาสนาตามพระราชนิยมของพระมหากษัตริย์

ข้อมูลจารึกปราสาทไทร และจารึกปราสาทจรุงชี้ให้เห็นว่าคัมภีร์ทางศาสนาที่เป็นคู่มือประกอบคำอธิบายพระเวทและคัมภีร์ปรัชญาต่าง ๆ พราหมณ์ต้องเรียนรู้คัมภีร์ทางศาสนาจนแตกฉาน รวมทั้งพระมหากษัตริย์ต้องทรงใส่พระราชหฤทัยศึกษาคัมภีร์พระเวทและหลักปรัชญาทางศาสนา จึงจะได้รับการยกย่องจากสาธุชนขณะเดียวกัน หลักฐานจากจารึกและภาพสลักเล่าเรื่องที่ปราสาทบายนบ่งชี้ความเคลื่อนไหวของพราหมณ์ที่ทုံความรู้ในคัมภีร์ ซึ่งก็สอดคล้องกับผลการศึกษาที่ชี้ว่าในรัชสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ความเชื่อพระเวทมีพัฒนาการสืบทอดความรู้ในหมู่พราหมณ์

จารึกปราสาทมังคลารถ ให้อรรถาธิบายความรุ่งเรืองของพระเวทและบรรยากาศของสังคมกัมพูชาที่เต็มไปด้วยพราหมณ์ผู้ฉลาดหลักแหลมในพระเวท แต่ดูเหมือนนักวิญญูจารึกปราสาทมังคลารถไม่ยอมรับมาตรฐานคุณค่าของพราหมณ์และพระเวทในรัชสมัยพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ดังเห็นได้จากการเหยียดหยันพระพรหมที่ปล่อยพระเวทจากพระโอษฐ์ทั้ง 4 ด้าน ต่างจากตนเองที่ปล่อยพระเวทในปากเพียงด้านเดียว อหังการของพราหมณ์เช่นนี้นำมาสู่การตีความระบบสัญลักษณ์ทางศิลปกรรมคือ ปราสาทบายนด้วย ซึ่งผู้วิจัยเสนอว่าพระพักตร์ของทิพยบุคคลบนยอดปราสาทบายนน่าจะเป็นสิ่งที่พราหมณ์ผู้รจนาจารึกปราสาทมังคลารถล้อเลียน เพราะพระพักตร์ขนาดมหึมา 4 พักตร์ อาจตีความเป็นพระพักตร์ของพระพรหมซึ่งเชื่อมโยงกับคัมภีร์พระเวทที่เก็บรักษาความลับของจักรวาลภายในพระโอษฐ์

อนึ่ง ประเด็นการศึกษาพระเวท ต่อเนื่องถึงความสัมพันธ์ระหว่างปมหารักราชกับบริบทที่เกี่ยวข้อง ดังหลักฐาน ม.ศ. 1104 ในจารึกภาษาจามที่เมือง

หมื่นจีน ถึงแม้จารึกต่างอาณาจักรไม่ได้ใช้ศัพท์ ภูตสังขยาพระเวทแทนเลข 4 แต่ตัวเลขปี่มหาศักราชปรากฏตรงกันกับการประกอบพระราชพิธีบรมราชาภิเษกพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ขึ้นเป็นพระมหากษัตริย์แห่งเมืองพระนคร ดังนั้น การบันทึก ม.ศ. 1104 ในจารึกที่อาณาจักรจามปา แสดงความเกี่ยวข้องระหว่างเจ้าชายวิทยานันทะกับราชสำนักกัมพูชา โดยเจ้าชายจามเสด็จมายังราชสำนักพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 เพื่อเฉลิมฉลองพระราชพิธี

อีกประเด็นหนึ่งที่สัมพันธ์กับบริบทปี่มหาศักราช คือการที่เซแควตตรวจสอบชำระคำอ่านและนำเสนอคำแปลจารึกปราสาทพระขรรค์ โดยเฉพาะคำประพันธ์บทที่ 34 ระบุถึงการทำให้พิธีเบิกพระเนตรองค์พระโลเกศวร ซึ่งสร้างให้เป็นรูปเหมือนของพระเจ้าธรณีนทรวรมันที่ 2 แต่เดิมข้อมูลกล่าวว่าตรงกับ ม.ศ. 1113 เมื่อผู้วิจัยพิสูจน์ให้เห็นว่าพระเวทแทนเลข 4 ดังนั้น จึงควรเปลี่ยนการทำพิธีอันศักดิ์สิทธิ์นี้เป็น ม.ศ. 1114 และระยะทางการก่อสร้างปราสาทตาพรหมกับปราสาทพระขรรค์ ไม่ใช่ 5 ปีตามความเชื่อชุดเดิม แต่เป็น 6 ปี โดยพิจารณาตัวเลขปี่มหาศักราชในจารึกปราสาทตาพรหม 1108 ซึ่งพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 โปรดให้สถาปนารูปเหมือนพระราชมารดาเป็นเกณฑ์ตั้งต้น

ผลการศึกษาดังกล่าว แสดงให้เห็นว่าพระราชประวัติของพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 มีแง่มุมตีความได้หลากหลาย ไม่มีคำตอบใดเป็นสูตรสำเร็จตายตัว ต่อเมื่อหลักฐานการตีความมีความชัดเจนและลุ่มลึก บริบททางประวัติศาสตร์และกระแสความคิดเกี่ยวพันกัน ย่อมร้อยสร้างชุดความคิดที่แตกต่าง การดำเนินงานวิจัยนี้ ตั้งต้นจากจุดเล็ก ๆ ในการอธิบายหัวข้อภูตสังขยาพระเวทและดวงตาในปีขึ้นครองราชย์ ต่อมาขยายพรมแดนประเด็นข้อถกเถียง พร้อมข้อเสนอแนวทางตีความตัวเลขหลายแนวทาง เชื่อมโยงองค์ความรู้พระเวทและบริบทที่เกี่ยวข้องที่เคลื่อนไหวอยู่เบื้องหลังปีขึ้นครองราชย์ของพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ในการศึกษาแต่ละหัวข้อ ยืนยันได้เป็นอย่างดีถึงวิธีเข้าถึงพระราชประวัติของพระมหากษัตริย์ในอาณาจักรกัมพูชาโบราณ วิธีการหนึ่งที่สำคัญคือ การศึกษาจารึกโดยเชื่อมโยงศาสนาและปรัชญาความคิด เพื่อตอบโจทย์ข้อสงสัย ดังที่บทความนี้พยายามเปิดประเด็นต่อยอดจากที่นักวิชาการรุ่นบุกเบิกนำทางไว้แล้ว ซึ่งอาจจุดประกายผลการศึกษาพระราชประวัติของพระเจ้าชัยวรมันที่ 7 ในแง่มุมอื่น ๆ ต่อไป

References

- Apte, V.S. (1998). *The Practical Sanskrit - English Dictionary*. Delhi: Motilal Banarsidass.
- Barth, A. (1903). Les doublets de la stèle de Say - fong. *BEFEO*, III, 460 - 466.
- Bhattacharya, K. (ed.). (2009). *A selection of Sanskrit inscriptions from Cambodia*. Siem Reap: Center for Khmer Studies.
- Briggs, L.P. (1951). *The ancient Khmer Empire*. Philadelphia: The American Philosophical Society.
- Bühler, G. (1962). *Indian Paleography*. Calcutta: Indian Studies, Past & Present.
- Buravas, S. (1973). *Pradchayaphrāmnaisamaiphutthakān* [The Hindu philosophy]. Bangkok: Praepittaya.
- Diskul, S, M.C. (2004). *Sātsanāphrāmnai 'ānāṇhakkhōm* (Phim khrang thī 3) [Les Religions Brahmaniques dana l'Ancien Cambodge d'après l'Épigraphie et l'Iconographie]. Bangkok: Amarín Printing and Publishing PCL.
- Chalorwong, C. et al. (2016). *Cambodia Rātcha 'ānāṇhakkamphūchā*. [Cambodia]. Chiang Mai: GMSS CMU.
- Chandler, D. (2008). *A History of Cambodia* (4th ed.). Chiang Mai: Silkworm Books.
- Chitsuthiyan, A. and others. (2012). *Kānsuksāwiṇhaiklumjaruek-prāsāttāmūan* [A study Prasat Ta Muen Inscriptions]. Bangkok: Department of Oriental Languages, Silpakorn University.
- Cœdès, G. (1937). *Inscriptions du Cambodge vol.I*. Hanoi: Imprimerie d'extreme - orient.
- _____. (1937). *Inscriptions du Cambodge vol.III*. Paris, E. de Boccard.
- _____. (1937). *Inscriptions du Cambodge vol.V*. Paris, Editions de Boccard.
- _____. (1941). La stèle du Práh Khàn d'Ankor. *BEFEO*, XLI, 255 - 302.
- _____. (1942). *Inscriptions du Cambodge vol.II*. Hanoi: Imprimerie d'extreme - orient.
- _____. (1968). *The Indianized States of Southeast Asia*. Honolulu: East West Center Press.

- Cœdès, G. (1974). *Pour - mieux comprendre Angkor*. Paris: librairie d'Amerique et d'orient Adrien Maisonneuve.
- Finot, L. (1903). L'inscription sanskrite de Say - fong: II. L'inscription sanskrite de Say - Kong. *BEFEO*, III, 18 - 33.
- _____. (1904). Notes d'épigraphie: XI. Les inscriptions de Mi - Son. *BEFEO*, IV, 897 - 977.
- _____. (1925). *Inscriptions d'Angkor*. Hanoi: Imprimerie d'Extrême - Orient.
- Hall, D.G.E. (1955). *A History of Southeast Asia*. London: Macmillan.
- Harris, I. (2005). *Cambodian Buddhism: History and Practice*. Honolulu: University Hawai'i Press.
- Jacques, C. (1970). Études d'épigraphie cambodgienne. VI. Sur les données chronologiques de la stèle de Tûol Ta Pec (k.834). *BEFEO*, LVIII, 163 - 176.
- _____. (2007). The Historical development of khmer culture from the death of Sūryavarman II to the 16th century. *Bayon: New perspectives*. Bangkok: River Book.
- Jacques C. & Goodall, D. (2017). Stèle inscrite d'Īsānavarman II à Vat Phu (k.1320). *Aséanie*, 33, (juin 2014). Bangkok: Sirindhorn Anthropology Centre.
- Kamandalu, S.W. (2014). *The Seven Sacred Rivers of Hinduism*. London: Mayur University.
- Kam - Ek, B. (2004). sam nō thēwī 'athapphawēt kap khwām chūa thāng wēt mon khōng Khon Thai [Athar *Veda* with the magic beliefs of Thai people.]. *Damrong Journal*, 3(5), 222 - 235.
- Khamtho, A. (1886). jaruekmūangsēmā [Muang Sema Inscription]. *The Inscriptions in Thailand volume 3: Khom Script, 15th - 16th Buddhist century*. Bangkok: The National Library of Thailand.
- Maxwell, Thomas S. (2007). The Stele Inscription of Preah Khan, Angkor. *Journal of Khmer Studies UDAYA*, 8, 1- 113.
- _____. A New Khmer and Sanskrit Inscription at Banteay Chmar. *Journal of Khmer Studies UDAYA*, 10, 135 - 201.

- Phronsuthirak, M. (1999). Botsadudeenaijaruekphāsāsansakritkhōṅ kamphūchā [*Praśasti* in the Sanskrit inscriptions of Cambodia]. In *Phāsā - jaruek Chabapthī 6: Khurubūchā Khururamluk*. [Phāsā - chāruk: *chabap 6 Khurubūchā khururamluk*] (281 - 301). Bangkok: Department of Oriental Languages, Silpakorn University.
- _____. (2008). *Prawatwannakhadīsansakrit* [History of Sanskrit literature]. Nakhon Pathom: Silpakorn University Printing House.
- Radhakrishnan, S. (1948). *Indian Philosophy Volume - I*. London: George Allen & Unwin.
- Ramasubramanian, K. & Sriram, M. S. (2011). *Tantrasaṅgraha of Nīlakaṇṭha Somayājī*. London: Springer Science & Business Media.
- Sarma, S. R. (2019). *A Descriptive Catalogue of Indian Astronomical Instruments: Abridged Version*. Hamburg: Tradition GmbH.
- Sarapadnuke, C. (1979). *Wannakamphrawēt* [Vedic literature]. Bangkok: Department of Oriental Languages, Silpakorn University.
- Sharan, M. K. (1981). *Select Cambodian inscriptions: The Mebon and Pre Rup inscriptions of Rajendra Varman II*. Delhi: s.n.
- Sharrock, P. D. (2009). Garuḍa, Vajrapāṇi and religious change in Jayavarman VII's Angkor. *Journal of Southeast Asian Studies*, 40(1), 111 - 151.
- Shastri, Satya Vrat. (2014). *Sanskrit Inscriptions of Thailand*. Delhi: Vikas Computer & Printers Naveen Shahdara.
- Thamrungraeng, R. & Pakdeekham, S. (2014). *Sinlapakhamēn* [Cambodian art]. Bangkok: Matichon.
- Veda Vyasa. (2013, September 16). *Mahābhārata Udyoga Parva Adhyāya 34*. Retrieved April 26, 2020, from https://sanskritdocuments.org/mirrors/mahabharata/unic/mbh05_sa.html.
- Vickery, M. (2006). Bayon: New Perspectives Reconsidered. *Journal of Khmer Studies UDAYA*, 7, 101 - 173.
- Warrier, S. (2014). *Kamandalu: The Seven Sacred Rivers of Hinduism*. London: Mayur University.
- Wongthet, P. (2013). *Mūangphranakhōṅ nakornwat nakornthom* [Angkor: An Introduction]. Bangkok: Dream catcher.

- Woodward, H. (2007). *Foreword in Bayon: New perspectives*. Bangkok: River Book.
- Yamdate, N. (2015). *Kāṇsurksājaruekprāsāttāphōṇmakhōṅphra ṅhaochaiwōṅramanthī C̣het* [A Study of Alamkāra in the Ta - Prohm Inscription of Jayavarman VII] (Master's thesis, Silpakorn University).

Interviewee

Prapandvidya, C. Silpakorn University, Bangkok Province. 13 January 2020.